

Græsrodsseminaret
>> / bevægelse <<

28 januar 1984

OOA-SÆRTRYK 23
GRÆSRODSSEMINAR "I BEVÆGELSE",
28 januar 1984

UDGIVET AF OOA, ORGANISATIONEN
TIL OPLYSNING OM ATOMKRAFT
Ryesgade 19, 2200 Kbh. N
Tlf. 01-355507 & 01-354807

Tryk: OOA
Juni 1984
ISSN 0105-4899
ISBN 87-87625-15-6

INDHOLDSFORTEGNELSE

OOA'S OPLÆG PÅ SEMINARET " I BEVÆGELSE "	
v. Jørgen Steen Nielsen	side 3
SOCIALE BEVÆGELSERS UDVIKLINGSPROCES SAMT SAMFUNDETS REAKTIONSMØNSTRE OVER FOR BEVÆ- GELSERNE v. Lutz Mez, red. af Peter Bøegh	side 14
DANSKERNE - I BEVÆGELSE?	
v. Henrik Sidenius	side 18
MAGT OG MODMAGT v. Thomas Mathiesen	side 27
OPLÆG FRA NOAH v. Jeppe Læssøe	side 38
OPLÆG FRA NEJ TIL ATOMVÅBEN	
v. Stig Hjarvad, aktiv i NTA's bladgruppe	side 46
OPLÆG FRA GREVINDE DANNER STIFTELSEN	
v. Gunna Starck	side 50
EMNER FRA GRUPPEARBEJDET	side 52
HVAD NU? - OM VISIONERNE	
v. Ebbe Kløvedal Reich	side 53
LISTE OVER DELTAGENDE ORGANISATIONER	side 68
PROGRAM FOR SEMINARET	side 69
LISTE OVER OOA - SÆRTRYK	side 70

FORORD

Dette OOA-særtryk indeholder teksterne - nogle gengivet efter manuskript, andre i referat - til de indlæg, der blev holdt på græsrodsseminaret " I bevægelse " lørdag den 28. januar 1984 på Rødovre Statsskole i København.

Seminaret var arrangeret af OOA i forbindelse med organisationens 10 års fødselsdag. Det var derfor naturligt at give græsrodder lejlighed til at sætte sig sammen og snakke erfaringer og fremtid. Hvad har vi nået i græsrodsbevægelserne de sidste 10 år? Hvad har vi lært personligt? Hvilke erfaringer har vi høstet? Har vi gennem vores arbejde formået at sætte varige spor, udvide demokratiet, gøre Danmark varmere? Og hvad gør vi i fremtiden?

Netop i en tid hvor dørene lukkes om os, hvor truslerne vokser og mange skubbes ud i kulden - netop nu er det vigtigt at hjælpe hinanden, at give og få inspiration til at gå videre, til sammen at søge den mangfoldighed af muligheder der findes for at ændre tingene og skabe et andet og bedre samfund. Vi skal støtte hinanden i forståelsen af, at vi ikke er umyndiggjorte, svage enkeltindivider, men at vi ved at stå sammen kan skabe den styrke, der er så desperat brug for i dag.

Det er vigtigt for os alle at få en ny portion inspiration og optimisme. Det synes vi i OOA lykkedes på seminaret. Det blev en både inspirerende og positiv dag takket være de mange deltagere, gruppearbejdet og indlæggene fra talerstolen. Det var alltsammen værd at fastholde i erindringen. Vi håber, dette særtryk kan hjælpe med til det!

Forud for seminaret havde deltagerne fået OOA's fødselsdagsskrift " 10 år i bevægelse " - som et oplæg, som stof til eftertanke - en sammenfatning af, hvad der er sket i OOA i de sidste 10 år. Det kan stadig bestilles hos OOA.

OOA'S OPLÆG PÅ SEMINARIET "I BEVÆGELSE"

v. Jørgen Steen Nielsen

For godt 25 år siden begyndte atomkraftens æra i det store udland. Det samme gjorde atomkraftmodstandens. Der var faktisk mennesker, som var bekymrede og forsøgte at advare, allerede dengang.

Men prøv og hør, hvordan deres advarsler blev modtaget: Jeg citerer verdenssundhedsorganisationen WHO's psykiatriske ekspertgruppe i en rapport fra 1958:

"Meget af det som er karakteristisk for offentlighedens reaktion imod kernekraft kan henføres til den psykologiske mekanisme, der er kendt som "regression". Denne er oftest forbundet med vigtige hverdagssituationer i barndommen såsom fødeindtagelse og afføring. Blandt alle de farer, som radioaktiviteten skaber - hvad enten den nu stammer fra atombombenedfald eller fra ulykker i atomkraftværker - er den mest foruroligende fare således den, der truer levedsmidlerne. Ved reaktorulykken i Windscale var det først og fremmest de truede forråd af mælk, som opskræmte befolkningen. Bekymringen for atomaffaldsspørgsmålet er ude af proportion med spørgsmålets betydning, hvorfor man må drage den slutsats, at meget af frygten for nedfaldet stammer fra en symbolsk kobling mellem atomaffald og kropsaffald. Det er denne regressionstendens, som ligger bag de dybere irrationelle bekymringer og bag de overdrevne følelsesmæssige reaktioner."

Sådan sagde altså den internationale psykiatriske ekspertise i 1958: Atomkraftens problem bestod i virkeligheden i, at nogle frustrerede mennesker i deres barndom ikke havde fået lov til en tilstrækkelig intim omgang med deres eget "kropsaffald", som de fremmedgjorte eksperter kalder det. Reelle problemer havde atomkraften

ingen af.

Det er let at se, at der er nået meget siden da. Alle vi frustrerede, barnlige sjæle har faktisk formået at overbevise en masse eksperter - heriblandt ikke så få psykiatere - foruden politikere, embedsmænd og industrifolk om, at atomkraft ikke blot giver associationer til, men faktisk er det rene skidt.

Måske med en enkelt undtagelse er hele den vestlige verden nu igang med et taktisk tilbagetog fra atomkraften. Det går ganske vist langsomt - gangarten kan vel nærmest karakteriseres ved ét skridt frem og to-tre tilbage - men i det store perspektiv tror jeg ikke, der er tvivl om retningen. Der er skabt en uhyre bred erkendelse af, at atomenergien er en teknologisk fejltagelse, og den langsomme afvikling er indledt. Et ubehageligt forhold i den sammenhæng er dog, at den multinationale atomindustri forsøger at forlænge sin døds-kamp ved massive eksportfremstød for deres reaktorer i den tredje verden.

Når atomkraften er på vej ud, er den grundlæggende årsag naturligvis, at denne energiteknologi har en lang række af negative sider og uløste problemer. Men anledningen til at problemerne også er blevet realiteter i politisk forstand, er først og fremmest store befolkningsgruppers aktive modstand i mange lande og gennem mange år.

Modstanden blev fremkaldt af den voldsomme ekspansion af atomkraftprogrammerne i begyndelsen af 70'erne, og den blev båret af en optimisme og en fremtidstro, der havde sin rod i den demokratiets og kulturens højkonjunktur, som på en række områder gjorde sig gældende i årene omkring 1968. Herhjemme havde bl.a. NOAH's arbejde været med til at skabe visioner og forhåbninger hos mange mennesker om et samfund, der var mindre forurenende og ressourcefrådsende og mere decentralt, demokratisk og overskueligt. "Small is beautiful" var det

slagord, som økonomen E.F. Schumacher lancerede i 1973, og overfor det fremstod de danske elværkers planer i 1974 om centralistiske, livstruende mammut-atomkraftværker som en provokation, man ikke kunne sidde overhørig.

I de ti år, der er forløbet siden da, er arbejdet i den folkelige bevægelse mod atomkraft forløbet med en tro på, at: Det kan nytte. Og hvor andre bevægelser lejlighedsvis har oplevet nederlag eller tilbageslag, er vi så heldige, at vi i dag tilsyneladende står tæt på at kunne bekræfte parolen: Det har nyttet. Atomkraften bliver afvist i Danmark. Det kan lade sig gøre at stritte imod.

For OOA's vedkommende er der nok også en smule konjunkturbestemt held med i billedet - tiderne opfordrer jo ikke ligefrem til milliardinvesteringer i teknologier, hvis rentabilitet er håbløs. Men der er først og fremmest tale om, at mange menneskers stædighed, sammenhold, selvtillid og saglighed har båret frugt. Vi har for første gang fået en gennemgribende teknologivurdering på befolkningens - og ikke eksperternes - betingelser. Og vi har banet vej for et opgør med myten om velfærd gennem ukontrolleret vækst.

Set i en større sammenhæng er der tale om, at en stribe bevægelser op igennem 70'erne og begyndelsen af 80'erne har formået at aktivere og engagere en utrolig masse mennesker, og at disse mennesker tilsammen og på en række områder har kunnet gøre op med vrangforestillingen om, at tilværelsen skal styres af en snæver kreds af teknokrater og økonomiske interesser. Via græsrodsbevægelserne har der i de sidste ti år været en folkelig deltagelse i politiske og samfundsmæssige spørgsmål, som er uden sidestykke i nyere tid. Bevægelserne har reelt udvidet demokratiet.

Det store spørgsmål er, hvordan disse resultater og erfaringer kan bruges i dag, i en tid, hvor manges slo-

gan ikke er "Det kan nytte", men derimod "No future" eller simpelthen "Nå!" Har bevægelserne en rolle at spille i 1984? Kan vores arbejds-, organiserings- og aktionsformer fungere under ændrede samfundsforhold?

Før jeg begiver mig ind på dette 10.000 kroners spørgsmål, må det være rimeligt forsøgsvis at sammenfatte nogle af de karakteristika, som har været gældende for én af det sidste tiårs bevægelser. Jeg har sammenfattet nogle af erfaringerne i 11 punkter, og de gælder altså i første række for OOA. Jeg siger heller ikke, at de behøver at være ideelle for alle andre bevægelser.

1) Vi har arbejdet udfra et minimumsgrundlag, der sikrer den størst mulige enighed og mindsker risikoen for lammelse som følge af intern politisk splittelse. Radioaktivitet truer alle - rød som sort - og kravet "Atomkraft - nej tak" kan samle en masse mennesker på tværs af partitilhørsforhold og holdning til samfundet iøvrigt. Vigtigt er det, at minimumsgrundlaget ikke blot indeholder et "nej", en protest, men også noget, der peger fremad, et alternativ. Både fordi det øger troværdigheden, men også fordi det er det man egentlig slås for - alternativet.

2) Man skal oplyse med henblik på at overbevise og ikke propagandere eller manipulere med henblik på kortsigtet forførelse. I atomkraftdebatten har elværkerne gennem alle årene manipuleret i håbet om at få en hurtig beslutning igennem, hvorimod modstanderne konsekvent har krævet tid for at kunne muliggøre en egentlig oplysning og debat i befolkningen. Heri ligger altså kravet om saglighed og troværdighed i informationen og dermed et krav om at kunne yde modekspertise.

3) Man skal bevare åbenhed overfor modparten og søge at nå ind til mennesket bag den hvide kittel eller jakkesættet. Er man i forvejen fastlåst i sit syn på modparten, er dialog umuliggjort og kun konfrontationen tilbage. Samtidig skal man ikke være naiv i sin opfat-

telse af de strukturer, man er oppe imod. Det er ganske vist vigtigt altid at prøve at vinde mennesket for sin sag, men man må samtidig have for øje, at de strukturer, som dette menneske er en del af, oftest er uhyre meget vanskeligere at påvirke via dialog. Her er det, at det direkte pres tæller.

4) Man skal forene oplysning med aktion, seriøsitet med fantasi, fornuft med følelse. Ren aktionisme skaber kortsigtet interesse, men som regel ikke bred og varig forståelse og opbakning. Omvendt betyder oplysning uden aktion, at man ikke på en konstruktiv måde kan komme af med de følelser, som oplysningerne skaber, og samtidig at man ikke kan etablere det direkte pres, der får f.eks. politikere til at gå fra uforpligtende holdning til konkret handling. I OOA har vi altid bestræbt os på at bygge op til demonstrationer og protester ved hjælp af oplysningskampagner.

5) Man skal søge at nå alle målgrupper. Det er en nærliggende og hyppig faldgrube at forfalde til missioneren blandt de allerede frelst. Vi i OOA er f.eks. ofre for det i den forstand, at de fleste artikler vi skriver, bliver sendt til Information, hvor de i forvejen overbeviste kan sidde og nikke automatisk. I det øjeblik man opgiver at nå de svære grupper og bliver tiltagende indadvendt, er man på vej til at sætte sig selv udenfor indflydelse. I dette ligger også, at man skal søge at informere og påvirke politikere fra alle partier. Det vil sige at undgå politisk isolering eller omklamring.

6) Man skal have et så vidt udbygget net af "allierede" som muligt indenfor de organer, der repræsenterer ens modpart. Altså kilder der er villige til at lade afgørende oplysninger "sive". Det vi siger til f.eks. embedsmændene er ikke: "Vær illoyal overfor din arbejdsgiver, staten", men derimod "Vær solidarisk overfor den befolkning, som du jo i virkeligheden er ansat af

og ansat til at arbejde for."

7) Bevægelserne må sikre en organisationsstruktur, der er internt tillidsskabende og ansvarsfremmende og samtidig dynamisk og handlekraftig. Det kan godt være svært. OOA's opbygning er som bekendt karakteriseret ved fraværet af valgte ledere og organer, hvilket søges erstattet af hyppige lokale fællesmøder, 3-4 årlige landsmøder og et internblad hver anden uge. Der er intet formelt medlemsskab - det er de til enhver tid aktive, der tager beslutningerne og fører dem ud i livet. OOA's flade struktur har én "pukkel", der betyder en afvigelse fra idealet: landssekretariatet med dets mandat til at udtale sig til landspressen og holde kontakt med politikere og centrale myndigheder. OOA's struktur er ligesom andre bevægelser et eksperiment. Det er en tilnærmelse til reelt demokrati fremfor formelt demokrati.

8) Bevægelsen må ikke være styret af sin økonomi. Man må ikke sætte tæring efter næring, men skal tværtimod skaffe sig næring efter tæring. Hvis den første tanke i bevægelsen er: Hvad har vi råd til? så er bevægelsen på vej til ufarliggørelse og politisk impotens. Dette betyder jo ikke, at økonomien er ligegyldig. Tværtimod er det utrolig vigtigt at lægge ordentlige budgetter når aktioner eller oplysningsudspil er besluttet. Indsamlingskampagnens omfang skal jo tilrettelægges udfra det forventede økonomiske behov ved de efterfølgende udspil. Der er ikke noget så surt som at skulle samle penge ind til dækning af underskud ved en aktion, der er overstået. Endelig er det vigtigt, at indtægterne er decentraliserede. Pengene skal ikke ophobes centralt, men tilflyde de aktive grupper, f.eks. ved at fortjenester ved salg går direkte til de lokale grupper.

9) Man skal skabe sin egen modkultur og sociale forankring. Dette dels for selv at kunne overleve og udvikle sig som et helt menneske i det oftest hårde slid som aktivist, men også for i en større sammenhæng at skabe

et værdimæssigt værn mod negative holdningsmæssige tendenser i tiden. Uden nogle stærkt forankrede kulturelle, sociale og etiske værdier har man ringe modstandskraft mod økonomiske eller politiske anslag udefra. En modkultur, der bygger på kærlighed, tolerance, solidaritet, lighed og mellemfolkelig forståelse er det eneste værn mod egoisme, misundelse, racisme og - i sidste led - facisme.

10) Man skal hele tiden sigte mod delsejre på vej mod bevægelsens endelige mål. Vi har jo efterhånden lært, at det tager lang tid at nå til vejs ende, og derfor er det vigtigt at gøre arbejdet, så vi vinder lidt hele tiden. I det ligger også, at man så længe det går fremad hele tiden må skærpe sine krav og inddrage nye spørgsmål indenfor rammerne af bevægelsens målsætning. Det er heller ikke tilfældigt, at vi først for få år siden begyndte at udtale os om ejerforholdene til naturgassen. Og det er ikke tilfældigt, at vi nu lægger større vægt på at diskutere sammenhængene i det militær-industrielle nukleare kompleks. Det er udtryk for, at vi selv har udviklet os, og at den offentlige debat og almindelige bevidsthed i årenes løb har taget nogle kvalitative spring.

I det øjeblik en bevægelse nærmer sig opfyldelsen af sin målsætning, må den overveje at opløse sig. En græsrodsbevægelse, der går over til at forsvare det bestående, er ikke længere i bevægelse. Kun så længe bevægelsen er i opposition til den officielle politik eller mening og på vej frem mod et mål, lever den og har selvstændig berettigelse.

11) Man skal være ufattelig tålmodig. Optimismen er nødvendig, men hvis man skruer forventningerne for højt op - enten internt i bevægelsen eller overfor offentligheden - og det så trækker ud med at nå målet (og det gør det næsten altid), så kan forventningerne slå over i skuffelse, desillusion og bitterhed. Med

de emner, som de fleste store græsrodsbevægelser slås med, er tidsperspektivet ikke år, men årtier eller generationer. Vi må forstå, at det ligeså meget er bevægelsen mod målet som selve målet, det handler om. Vi skal skabe et bedre liv i kampen og ikke vente med at leve til kampen er overstået.

Det var så 11 vigtige erfaringer, som vi i OOA har gjort os. Men jeg vil godt gentage, at det er noget, vi tror er rigtigt, men ikke nødvendigvis noget, vi altid magter at leve op til.

Når dette er sagt, står 10.000 kroners spørgsmålet tilbage: Kan det alltsammen bruges til noget i dag? Har græsrodsbevægelserne som her beskrevet fremtiden foran sig, eller har de overlevet sig selv? Hvad er mulighederne og behovene i 1984?

Når der overhovedet er grund til at rejse spørgsmålet, er det jo fordi situationen i dag er en anden, end da vi startede. Som filosofen Peter Kamp sagde for nylig: Dengang i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne sloges vi for Paradis på jord her og nu. I dag kæmper vi for at slippe for Helvede på jord. Både den accelererede atomvåbenoprustning og forringelsen af levevilkårene i form af øget arbejdsløshed, indskrænkede uddannelsesmuligheder og sociale nedskæringer betyder, at mange føler sig trængt i defensiven. Blandt dem, der var aktive i og efter 1968, oplever man nu ofte en fokusering på karriere og/eller på indre, mere eller mindre metafysiske værdier - begge dele i kombination med en udbredt desillusion og politisk pessimisme. Og hos mange unge, der er gået direkte fra skolen ud i arbejdsløshed spores tiltagende desperation, værdinihilisme, afmagt eller simpelthen virkelighedsflugt. Den store fare består i, at krisen, der i sin oprindelse og primære virkning er økonomisk, i anden omgang rammer menneskers fremtidstro, livsmod og kampvilje. Og det mest uhyggelige er, at hvis egoisme, misundelse og bitterhed

får lov at vokse, er der - præcis som i 30'erne - skabt de ideelle politiske, sociale og holdningsmæssige betingelser for udløsning af en krig, der denne gang kan blive altødelæggende.

Forfatteren Ulla Dahlerup skrev forleden i Politiken en kronik om disse tendenser med udgangspunkt i den politiske og private koldkrigsatmosfære i Berlin. Jeg tror, at hendes afsluttende sætninger rammer, hvad mange tænker i dag: "Jeg ved ingenting. Jeg er bange."

Nu har jeg udmalet de dystrest tænkelige perspektiver. Vender vi os med det som udgangspunkt mod os selv - de folkelige bevægelser - mener jeg, at der fortsat er grund til optimisme. Jeg er spændt på at høre, hvad andre bevægelser har at sige i dag, men for OOA's vedkommende kan det i alt fald konstateres, at pessimismen ikke er trængt ind over dørtærsklen. Selv om også flere af os i dag er ramt af arbejdsløshed og står med en usikker fremtid rent personligt, oplever vi i det daglige bevægelsesarbejde, at tilværelsen har mening, at vi faktisk vinder terræn, og at der fortsat er vilje til at slås og tro på fremtiden. I disse dage bobler det faktisk af liv i antiatomkraftbevægelsen.

Det har selvfølgelig sammenhæng med, at det kan se ud til, at vi måske er ved at vinde hvad selve spørgsmålet om atomkraft angår, men det har også sammenhæng med, at de værdier, som vi både slås for og lever på, fortsat trives blandt os: Solidaritet og kampvilje, selvtillid og indbyrdes tillid.

Her er vi ved det centrale i spørgsmålet om bevægelsernes funktion i dag. Det kan godt være, at vores forskellige mærkesager ikke bliver ved at være lige aktuelle eller mobiliserende, det kan også godt være, at nogle af vores aktionsformer er forældede, men det afgørende er, at der i de folkelige, basisdemokratiske bevægelser - og ikke så forfærdelig mange andre steder - fortsat findes visioner, engagement og livskraft. Som følge af

vores liv og erfaringer i en bevægelse har de fleste af os både private og politiske grunde til optimisme.

Her ligger også det store ansvar: De tusinder af bevægelsesaktivister, som har oplevet "de åbne døres årti", og som stadig har optimisme og selvtillid i behold, har en enorm opgave i forhold til dem, der har opgivet, og dem der aldrig har haft chancen. Bevægelserne er i dag det miljø, hvor de gode værdier lever. Og netop derfor kan og skal bevægelserne leve videre. De fungerer som en "lanterne i tasmørket", som Ebbe Kløvedal Reich skriver i OOA's tiårsskrift.

Den vigtige pointe er, at vi ikke bare skal leve videre. Vi står i en situation, hvor vi også skal tænke videre. Den største værdi af det vi har nået og lært til dato er måske netop, at det giver os mulighed og grundlag for at gå videre.

Jeg har ingen færdige svar at give på de store spørgsmål om nutiden og fremtiden, som trænger sig på. Men jeg tror, der ligger mange svar gemt i bevægelsernes - vores - kollektive bevidsthed. Hvis vi begynder at grave sammen, tror jeg, at vi kan finde frem til mange uprøvede muligheder. Og jeg ved, at der er brug for dem.

Udfordringen til os er, at vi holder fast i livskraften og optimismen og samtidig bliver dygtigere til at slå fra os. Vi skal holde hovedet koldt og hjertet varmt, som der står på plakaten.

- - -

En sidste slutbemærkning: Jeg har flere gange talt ud fra den antagelse, at OOA er ved at vinde i kampen mod atomkraft. Men det er faktisk en antagelse. Interesserne bag atomkraften har ikke smidt håndklædet i ringen endnu. Poul Schlüters udtalelser før valget kan meget vel have det dobbelte sigte både at gøre et tilbagetog muligt, men også at gøre elværker, Industriråd og Risø klart, at hvis de vil have atomkraft, så må de altså se

at komme op af hullerne.

Intet er frygteligere og mere demoraliserende end at blive styrtet ned fra forhåbningernes og den forventede sejrs tinde som følge af en overrumplingsmanøvre. Derfor siger vi: Det er for tidligt at slappe af. Den afgørende styrkeprøve står tilbage. Atomkraften bekæmpes ikke på ti år - det tager mindst elleve.

SOCIALE BEVÆGELSERS UDVIKLINGSPROCES SAMT SAMFUNDETS
REAKTIONSMØNSTRE OVER FOR BEVÆGELSERNE.

v. Lutz Mez

redigeret af Peter Bøegh

Lutz Mez koncentrerede sit indlæg omkring udviklingsprocessen af sociale bevægelser, hvorunder han rubricerede atomkraftbevægelsen samt det politisk-administrative systems disponible reaktionsmuligheder over for bevægelserne. Men indledningsvis påpegede Lutz Mez de manglende systematiske og empiriske undersøgelser af de sociale bevægelsers oprindelse, struktur og funktion. De hidtidige studier har især koncentreret sig om nationale fænomener og/eller enkeltstående begivenheder, til trods for at der i samtlige vestlige industrilande er opstået atomkraftbevægelser.

De sociale bevægelsers udviklingstrin

Herefter skitserede Lutz Mez et teoretisk udviklingsforløb for sociale bevægelser:

1. trin: Information til offentligheden om konsekvenserne af de pågældende problemer. Hvis ikke dette sker, resulterer det i apati hos de ramte grupper.

2. trin: Artikulering af protesten som svar på en specifik situation.

3. trin: Intensivering af artikuleringen over for en bredere offentlighed. Hvis dette ikke lykkes, vil protesten blive individualiseret til enkeltpersoners protest.

4. trin: Artikulering af en ideologi - en modkoncept, som er orienteret imod at eliminere årsagerne til problemerne.

5. trin: Vækst i bevægelsens tilslutning. Hvis bevægelsen ikke skal ende som en sekt, er det nødvendigt at opnå en tilslutning fra bredere befolkningsgrupper.

6. trin: Organisering af bevægelsen, hvorved en given

bevægelsesstruktur oprettes samt en strategi for bevægelsens videre arbejde udkrystalliseres.

7. trin: Institutionalisering, hvorigennem bevægelsen optages i det politiske system, enten gennem eksisterende partier eller ved dannelsen af nye f. eks. grønne partier. En delvis institutionalisering kan også ske derved, at eksisterende institutioner anerkender og evt. optager de pågældende problemer i deres arbejdsprogram.

Det politisk-administrative systems reaktionsmønstre

Herefter gik Lutz Mez over til en gennemgang af de strategier og midler, der står til rådighed for staten som reaktion på bevægelserne. Staten har adskillige disponible reaktionsmuligheder, således at valg af strategi ikke umiddelbart kan relateres til den pågældende bevægelses udviklingstrin. Det spektrum af reaktionsmuligheder, som det politisk-administrative system (PAS) kan anvende er følgende:

- a) Ingen reaktion: PAS beslutter at ignorere bevægelsen og dens protester.
- b) Anticipation: PAS griber til allerede eksisterende forholdsregler for at imødegå problemet, f. eks. ved udstedelse af et moratorium.
- c) Repression: Dette sker gennem forskellige undertrykkelsesmekanismer, f. eks. kontrol med adgangen til massemedierne, indskrænkninger i demonstrationsrettighederne, kriminalisering af bevægelsen og dens formål, fratagelse af adgangsmuligheder til PAS, f. eks. ved forhøjelse af spærregrænser ved parlamentsvalg, således at begyndelsesfasen for nye partier vanskeliggøres.
- d) Integration: PAS forsøger gennem forskellige forholdsregler at integrere den sociale bevægelse, enten gennem masselegitimationsmekanismer (folkeafstemning eller høringer) eller gennem institutionelle legitimationsmekanismer (f. eks. partidannelse) eller konsultationsmekanismer, som absorberer bevægelsens ressourcer uden at føre til de forventede resultater. En forudsæt-

ning for en sådan integration er naturligvis, at bevægelsen via sin egen formålserklæring kan integreres.

Målsætning for bevægelsesforskningen

Det er målsætningen for den fremtidige forskning at kunne identificere de sociale bevægelseres udviklingsstadier samt i relation hertil at undersøge, hvornår de forskellige reaktionsmønstre fra PAS kan konstateres. Er der tale om, at repressive foranstaltninger normalt går forud for integrationsforsøg, eller følger repression tværtimod efter mislykkede integrationsforsøg? Således vil Lutz Mez søge at påvise, hvilke vekselvirkninger der eksisterer mellem atomkraftbevægelsens aktiviteter og PAS' reaktioner på baggrund af en række konkrete, nukleare kontroverser i Vesttyskland (Wyhl, Brokdorf, Biblis, Kalkar, Gorleben), i Frankrig (Plogoff, Flamenville, La Hague), i Holland (Almelo, Doodenward), i Storbritannien (Windscale, Torness) og i Italien (Montalto di Castro).

Fremtidige forhold for bevægelserne

Af fremtidige forhold, der kan få en afgørende indflydelse på atomkraftbevægelsens udvikling, påpegede Lutz Mez for det første den stigende arbejdsløshed, der kunne føre til, at bevægelsens medlemmer vil prioritere materialistiske temaer (såsom arbejdspladser, lønninger) højere end såkaldt postmaterialistiske (miljø og livskvalitet). Et tegn på en sådan udvikling så Lutz Mez i slogans fra atomkraftbevægelsen i USA: " skoler, ikke atomkraftværker ".

For det andet understregede Lutz Mez, at der i den nærmeste fremtid måtte forventes en forskydning af atomkraftbevægelsens arbejdsområde, idet bevægelsen i det seneste årti primært havde koncentreret sig om den civile atomkraft (atomkraftværker, uranbrydning, berigelsesanstalt, oparbejdningsanstalt), hvorimod atomkraftbevæ-

gelsen i en række lande må formodes at indlede et nært samarbejde med fredsbevægelserne omkring den militære atomoprustning samt koblingen mellem civil og militær udnyttelse af atomkraft.

DANSKERNE - I BEVÆGELSE ?

v. Henrik Sidenius

Det er en svær sag at tage pulsen på danskerne i dag. Selv om man har en stor, følsom finger at lægge på, er der mange, der ikke vil lade sig tage på håndledet af hvemsomhelst. Som ikke synes, det rager mig. Som ikke synes, de har tid. Som ikke synes, det er umagen værd. Som bliver flove ved det.

De travleste er dem med blikket rettet skråt fremad opad mod privat fremgang. Arbejdet, uddannelsen skal passes. Nu hvor der er ved at komme orden i samfundsøkonomien. Det gælder flid, påpasselighed, eget hus, egen bil, egen kone, eget barn, egen hund. Håbet er tændt for alle dem, der ved egen indsats vil arbejde hårdt for deres private liv uden at blive hæmmet af dem, der ikke vil eller kan, og dem, som i misforstået solidaritet med de svage vil lægge en dyne af regler og afgifter ned over de stræbsomme.

De kan selv. Ingen offentlig myndighed, intet papirnuseri skal sinke deres frie foretagsomhed. De er selv herrer over deres handlinger og parate til at tage konsekvenserne. De tror på, at der kommer gang i erhvervslivet igen. Så bliver der arbejde til alle, der vil. De rigtigt syge og gamle skal der være råd til at understøtte. Men nasserne må lære, at det ikke betaler sig.

Vi snyder os selv, hvis vi tror, at det her bare er pulse på nogle KU-drenge. Borgerliggørelsen, som den lægger sig om os i vores hverdag: Stakittet om vores have, pudsningen af vores bil, hovedet gemt i vores fjernsyn, ferien til at være menneske i, ægtefælle og barn til at koble af hos, underholdning og forbrug som tandsats til livets løse krudt i en ubændig trang til at glemme de våben, der dræber alt og alle, og det livsfarlige liv vi i behovtilfredsstillelsens tegn selv

er lønarbejdere i, denne tætte tilpasning til enhver-
er-sin-egen-lykkes-smed doktrinen er også en stor del
af middelklassens og den traditionelle arbejderklasses.

Skolen indgår i det mønster. Først og fremmest fordi
den cementerer børnenes og de unges forestilling om
arbejdet, lønarbejdet, som livets krumtap. Og fordi
den - som børnehave og fritidshjem - i alt for høj grad
og alt for ofte medvirker til en passivisering af bør-
nene, til en opsplittning af deres dag og vænner dem til,
at andre laver skema for ens liv. Der er ikke noget i
vejen med at have skoler og institutioner og lærere og
pædagoger, men der er - trods idealistiske målsætning-
er på områderne - noget i vejen med den funktion, de
har i praksis: At sortere børnene i egnede og uegnede
til at komme til tops i uddannelse og samfund, at in-
doktrinere dem med troen på, at tingene ikke lader sig
ændre (i hvert fald ikke af dem), og at opbevare dem,
beskæftige dem for beskæftigelsens skyld, fordi der ik-
ke er plads til dem i de voksnes tilværelse.

En undersøgelse fra 1977 om 650 danske 9. klasseelevers
forventninger til fremtiden, baseret på besvarelser i
form af en stil og på et spørgeskema, viser noget om
mange unges bundethed til forældrenes verden.

"Hvem vil sætte børn i verden, der skal leve i arbejds-
løshedens helvede", skriver en pige i sin stil om bør-
neopdragelse. "Jeg vil håbe, at de vil være i stand til
at få et godt liv, selv om det måske ikke bliver et,
som vi har lært det skulle være: med arbejde hver ene-
ste dag", siger en dreng.

Der er ikke rigtigt noget perspektiv ud over lønarbej-
det. Det gælder også for de fleste unge her og nu, hvor
undersøgelsen bekræfter, at det drejer sig om videre-
uddannelse og dygtiggørelse. Det er arbejdet, der giver
identitet og derfor klamrer de sig til muligheden for
at få det. Der er ikke plads til kritik af det bestå-
ende. Et meget stort flertal af 9.klasseeleverne synes,

at børn skal opdrages til at indordne sig. De fleste 16-17 årige kunne se ud til at mene, livet er styret af andre mennesker og af faktorer, de ikke har indflydelse på.

En dreng trækker meget præcist manges oplevelse af situationen op: "Måske opgiver vores generation at løse vor tids problemer og lader den næste generation overtage opgaven, hvor ubehagelig den end vil blive, men er der noget at sige til det? Er vores tidsalder ikke så forbandet fyldt med uoverskuelige problemer og 'ligninger', der ikke vil gå op, som ikke kan løses?"

Eva på 20 svarer på spørgsmålet om, hvad hun regner med at lave om 2 år - og hvad hun drømmer om: "Om at ha' det rart! Jeg regner med, at enten så er jeg i gang med en uddannelse eller også går jeg arbejdsløs, eller jeg har et arbejde inden for noget af det, jeg godt kan li' at lave. Enten en uddannelse eller bor på månen. Det ved jeg sgu ikke. Jeg ta'r en dag ad gangen. Jeg har ikke sådan planer om, hvad jeg skal lave de næste 10 år. Min drøm er selvfølgelig at gå ... altså, det er jo et kapitalistisk samfund, så man skal jo arbejde, nå, det skal man ikke, men det er jo det - det er normen - man skal helst have et arbejde. Og min drøm, det er nok at få et arbejde, som jeg kan lide, og som sagt nok noget inden for den sociale sektor. Få en stilling inden for et eller andet, som har med mennesker at gøre, ikke som pamper."

Og drengen, der vil lade de store problemer ligge, og Eva, som ta'r en dag ad gangen og gerne vil være socialpædagog, er ikke soldater i en borgerlig armé. Som hovedparten af de unge - og som danskerne - er de ikke indstillet på at være politisk aktive. De vil ikke interessere sig for stort andet end sig selv og de nærmeste omgivelser. Men de vil godt være med til noget, de kan overskue (også konsekvenserne af), de vil netop ud fra borgerdyderne deltage i arbejdet for eksempel

på det lokale plan, hvor der lægges vægt på at gøre tingene ordentligt, hvor man skal møde præcist, være ansvarlige, vide hvad man gør. Det kan være initiativer til at lave en legeplads, organisere fællesspisning en gang imellem, udflugter, fritidssysler, m.m.m. Kort sagt forsøg på en praksis med hensyn til samkvem mennesker imellem, som går imod den opsplittning og uoverskuelighed, der følger med den teknisk udviklede kapitalisme.

For også de tilpassede - omend ikke bevidst borgerlige - er mennesker med grundlæggende behov, som dette samfund har svært ved at opfylde. Jo mere rigoristiske foranstaltninger, der bliver taget for at skaffe kapitalisterne gennem krisen og jo mere konsekvent profitmoralen - at det skal kunne betale sig i kroner og ører - slår igennem på alle områder, jo sværere får også de borgerliggjorte mennesker ved at synes, det er lykken. Og jo mere vil de opdage, at stats- og kommuneadministrationens styring, som i dag, og i går, kunne opfattes som formynderi og indblanding, er det rene vand i sammenligning med de store forretningsforetagenders - nationale som internationale - manipulering med vores forbrug, vores fritid, vores arbejde, vores bolig, vores indbyrdes kontakter.

Det er altså karakteristisk, at tilpasningen til konkurrencesamfundet med dets tese om overlevelse (eller måske snarere forkælelse) af de bedst egnede på bekostning af de mindre kampivrige og -duelige og med dets understregning af det frie forbrugsvalg som frihedens inderste mening øger spændingen i samfundet. Den vokser også, fordi antallet af utilpassede gør det og forstærker de modigstes protester og den almindelige desperation.

For der er unge mennesker, der allerede i skolen, på trods eller hjulpet af lærere og forældre med solid, praktisk solidaritet, artikulerer en modstand, afviser

den almindelige praksis og forsøger at leve en anden. Der er også en besvarelse som denne i den omtalte skoleundersøgelse: "Jeg tror, det ville være meget vigtigt at lære børnene at være selvstændige og lære dem at kæmpe imod udviklingen, så vi ikke til sidst ender som en genstand, der aldrig laver noget og ikke tænker selvstændigt, men bare retter sig efter datamaterne", som en pige skriver.

Vi har set, hvordan bevægelser - med mere eller mindre begrænsede mål - har søgt alternativer, andre måder at løse problemer på, at organisere tilværelsen på. Allerede gennem nogle år har vi oplevet reaktioner imod den tiltagende centrale styring af samfundet. På skoleområdet "lille-skolerne" (og samtidig de private konkurrencebefordrende skoler) og gennem skolenævnene understregningen af den enkelte folkeskoles selvstyre. Lokalråd, beboeraktioner, beboerhuse i en del større byer er svar på beboernes ønske om større indflydelse på forholdene i deres kvarter. På landet har mange kæmpet hårdt for at beholde deres skoler og andre lokale institutioner for at overleve som samfund. Forsøg - i nogen grad folkeligt baserede - med vedvarende energi i forbindelse med bolig og arbejdsplads og den brede modstand mod atomkraftens massive anlæg under streng central kontrol er udtryk for samme tendens - ligesom de mange initiativer med kollektive samlivsformer er det. Den stadig stærkere modstand mod EF og tilslutningen til fredsbevægelserne er sider af samme sag.

Blandt de unge har vi set nye oprør - i første række Europas BZ-bevægelser - med udspring i den perspektivløshed, der møder så mange både i skolen og bagefter. Der tales om en restgruppe, der ikke får en ordentlig uddannelse efter afslutningen af skolen og heller ikke kan skaffe sig arbejde. Uden arbejde eller udsigt til det oplever både unge eller ældre sig som passive redskaber for markedsmekanismerne. En nyere undersøgelse af Lise Togeby fra Instituttet for statskundskab i

Arhus har set på, hvorledes det er gået knap 3000 elever 4 år efter skolegangens afslutning. Den viser blandt andet, at 25% af hele årgangen ikke har fået kompetencegivende uddannelse, det vil sige gymnasie- eller erhvervsuddannelse. I denne gruppe ligger arbejdsløsheden på 41%.

Det betyder ikke, at alle disse unge automatisk er med i et oprør. Det er toppen af isbjerget. De mange danner en baggrund for, at det kan finde sted.

Desværre vil mange af disse unge - ligesom deres familier - være præget af det begreb, man har kaldt den nye fattigdom. Den er i første række karakteriseret ved den stærke begrænsning i udfoldelses- og valgmuligheder. Det gælder de langvarigt arbejdsløse, dem på bistand, pensionisterne. Særlig kvinderne og de unge er hårdt ramt. Specielt enlige mødre med små børn er ofte låst fast i en perspektivløs tilværelse. Mange er arbejdsløse eller har lavtlønsarbejde. En del er på sygedagpenge eller varig hjælp. Den betyder begrænsede muligheder på en række elementære muligheder: Børnenes anbringelse i institution, valg af bolig, transport, samvær med andre, sund mad hver dag, medicin, legetøj, m. m. m. Mange af de unge, der kommer fra familier på lavtlønsområdet bliver i særlig grad ofre for perspektivløsheden. Allerede i skolen er de skulkere - og efter skolen: Nul job, nul uddannelse.

Hele denne store gruppe voksne og unge er sat uden for samfundet på en sådan måde, at de for at opretholde livet må lade sig kontrollere i hoved og røv. Samtidig føler de sig magtesløse. Kun et fåtal går ind for aktiv modstand - i BZ-bevægelser, kvindebevægelse, pensionist- og efterløngrupper.

Hvad stiller vi op, når danskernes puls føles, som den gør? De har ikke blodtryk nok - ret mange af dem - til politiske partier eller foreninger med formand, næstformand og kasserer. Ikke hvis det skal batte noget,

og de selv skal være med i lige den sag, der handler om det, der gør dem mest bange, eller som de allerhelst vil, og som i hvert fald er tæt på dem, tit også geografisk. Det er livet i opgangen, kvarteret, egnen, der umiddelbart kan kalde på alle, bevidste og ikke-bevidste, en del af dem borgerliggjorte (som vi selv), andre desperate, nogle fortvivlede, enkelte venstreorienterede. Eller det er det store, globale - livstruende eller livsbekræftende - spørgsmål om krig eller fred, udvikling med eller mod naturen.

Men hvad med alle disse løse ender? Alle disse bevægelser på hver sin gade, hver sin mark? Bevægelser, der let taber pusten, hvis målet fortoner sig eller det tørre slid kræver forpligtende ansvarlighed over for den fælles opgave af stadigt flere. Må vi ikke organisere os? Må vi ikke formulere et fælles mål, der med eet kan gøre perspektivet klart for os alle? Jeg tror det ikke. Det handler om det seje arbejde som rod blandt rødder. En praksis, der lærer os en anden moral, giver os helt andre oplevelser end konkurrencesamfundet. Et liv, hvor ekspertise og indsigt opstår af erfaringer og fælles drøftelser, gennem fejl og konflikter og gennem stadig mulighed for ny forståelse.

Ingen har patent på bevægelsen, dens liv afhænger af dens rodforbindelse, dens evne til at være forum for alle slags mennesker og til ikke at lade sig spænde for en bestemt ideologi.

Vi må ha' mod til at tro på, at der af alle disse mange pulsslag kan stige en rytme, der gennemtrænger det kriseramte samfund med nyt håb for en solidarisk fremtid.

Vi må håbe, at nogle kan føre kampen ud fra et overskud, ud fra en glæde ved livet og dets muligheder, en sikker forvisning om styrke:

Mågevinger mod lyset
skrig fra hvide struber

raketter med bankende pulsslag
i styrt mellem himmel og sø.

Ven, har du øjne, der ser
og øren som hører?

Der kaldes på dig.

Rækker du hånden frem?

Master og kraner og tårne
træer i blæst og i regn
skåle af bugter og dale
stene og hav og jord.
Syngende drejer kloden og
livet myldrer skønt
og trodsigt.

Menneske er du erobrer
eller fange?

Er du medskabning
eller hersker?

Tør du give din stemme til dem,
der ingen stemme har?

Eller kvæles råbet i din hals
når magtens missiler
køres i stilling?

Vores ømhed

og kærlighed
og længsel efter fælles liv
må blive stærkere end
angsten

og mageligheden
og konkurrencens
ubarmhjertige slibestene
der maler sjæl og krop
til støv.

Vi må gå de første
nødvendige skridt.

Sammen må vi finde ud på gaderne,

søge hinanden i husene,
skabe frit rum omkring os.

Også vi,
der ikke har del i magten,
er en magt.

* Citaterne er fra Pædagogisk Orientering 7/8 '83 med
temaet: Arbejde og undervisning.

MAGT OG MODMAGT

v/Thomas Mathiesen

redigeret afskrift på grundlag af det mundtlige oplæg.

Allerførst mange tak for invitationen til at komme. For det første er det hyggeligt. For det andet er det vigtigt. Og for det tredje synes jeg det er imponerende, at det er lykkedes at samle så mange mennesker fra så vidt forskellige arbejdsfelter om de problemer, vi skal diskutere idag.

Jeg vil gerne tage mit udgangspunkt i selve begrebet græsrodsbevægelse. Græsrodsbevægelser er for mig flere ting. Der er 3 væsentlige kendetegn:

Begrebet græsrodsbevægelse står for en bevægelse og ikke en fasttømret organisation. Det drejer sig om nødvendigheden af en anden måde at organisere det politiske arbejde på end det traditionelle, bureaukratisk styrede arbejde.

For det andet (og det følger af det første) står det for at virke og arbejde primært udenfor "rutinepolitikken". Altså udenfor de sædvanlige politiske kanaler og delsystemer og hovedsystemet. Det betyder ikke, at en græsrodsbevægelse ikke kan have sine kontakter indenfor det politiske system. Men det betyder, at basen ligger udenfor.

Det tredje væsentlige kendetegn er, at græsrodsbevægelserne koncentrerer sig om visse grundlæggende eksistensproblemer for menneskene i vort samfund. Det er altså græsrod i dobbelt forstand, - både at den er folkeligt forankret udenfor rutinepolitikken, og at det drejer sig om fundamentale problemer. Det drejer sig om livsproblemer, der har med miljø at gøre. Med fred, krig og oprustning. Det vil jeg betegne som eksistensproblemer.

Fænomenet græsrodsbevægelse er en kombination af disse 3 egenskaber, som alle er nødvendige ingredienser.

Magt er et meget omdiskuteret og undersøgt begreb i alle samfund, ikke mindst i vore vestlige lande. Blandt de mange måder at se magten på indenfor sociologien fremtræder især 3 centrale synsvinkler.

Den første går ud på, at magten i samfundet stammer fra viljen hos magtudøveren til at gennemtrumfe sine hensigter, til at realisere sine interesser. En viljesorienteret magt.

Det andet perspektiv er det, der lader viljen forsvinde. Som siger, at det drejer sig om store upersonlige strukturer, som har magt. Af og til bruges andre ord: indflydelse, påvirkning. Men magten ligger alligevel bagved, og man taler ofte om strukturmagt. Det er et perspektiv, som findes i forskellige grene af sociologien. Det er en del af den marxistisk prægede sociologi. En strukturmarxisme, som lægger vægt på det strukturelle, der som isen under den store istid "skurer" frem over land og samfund, skubbende mennesker foran sig som sten og andet løst materiale.

Den tredje måde at se magten på er især hævdet af den franske filosof Michel Foucault. Her er hverken vilje eller strukturer udenfor os selv, magten sidder i os. Magten er en form for micromagt. Den sidder i håret, nerverne, armene, blodårerne. Den er inde i os, overalt. Vi er en del af magten, fuldstændig indhyllet i den.

De tre opfattelser af magt er vidt forskellige og uforenelige. Jeg ved ikke hvilken af dem, der set fra et modstandersynspunkt er værst. Det store problem med disse 3 opfattelser er, at de slutter med deres analyse af magten. Alle 3 har en grundlæggende forudsætning, som er meget problematisk og som jeg mener, der er grund til at protestere imod. De forudsætter nemlig alle hele tiden, at modpolen til magt så at sige er afmagt. Alt det, der ikke er magt, er afmagt. Alle vi, som den onde vilje udøves overfor, er afmægtige. Alle vi, som "skures" af strukturerne som sten og genstande

foran isbræen, vi er i afmagt. Alle vi, som er ofre for micromagten, som har magten indenfor i vort nervesystem, er afmægtige. Afmagten er modpolen til magten. Afmagten er forudsætningen for magten.

Man kan forstå mange ting ved afmagt, men - som den bl. a. bliver drøftet i litteraturen - er det en mangel på perspektiv. Vi mangler overblik, - retning på, hvad vi vil.

Vi mangler for det andet følelsen af at kunne gøre noget ved vor situation. Vi føler, at det er umuligt at røkke ved tingene.

For det tredje har vi ikke engang styr på forståelsen af vore egne interesser og muligheder. Vi mangler altså perspektiv, midler og til og med selvforståelse.

De væsentlige konsekvenser af disse afmægtige holdninger er, at så længe vi har dem, får magten sin vilje. Så længe vi ser magten i den ene, anden eller tredje variant og kun har afmagten som eneste mulige svar og modpol, så vil magten vinde. Så vil tingene ikke ændres, magten vil få sin vilje, hvadenten det drejer sig om en faktisk vilje, en struktur eller en form for micro-magt.

At behandle afmagten som modpolen indebærer, at situationen ikke forandres. Og så længe vi i græsrodsbevægelserne overtager denne forståelse af magt vil vi også forudsætte at tingene ikke kan fundamentalt forandres. Heri virker sociologien direkte konserverende, men det er i og for sig ikke det væsentligste.

Pointen er, at det ikke bare er en sociologisk opfattelse, men en generel politisk nedfældet opfattelse, som skaber konservatisme i den betydning, at systemet, vurderinger og målsætninger får lov til at fortsætte. De bliver ikke konfronteret eller besvaret med noget andet. De bliver ikke stillet overfor alternativer.

Jeg vil gerne opstille en anden måde at se dette på. Nemlig, at magten forudsætter afmægtighed. Så længe

alle opfatter sig som værende afmægtige, vil magten fortsætte.

Magten i den ene, anden eller tredje betydning bygger på den forudsætning, at andre overtager dette billede og ser sig selv som afmægtige i forhold til magten. Den bygger på den forudsætning, at der ikke findes noget andet end afmagt som svar på magt.

Det er magtens fundament. Det ligger i og for sig ikke i de midler magthavere kan anvende: En stat har politi, en nation har en hær osv. Men grundlæggende forudsættes det, at andre ser sig selv netop som afmægtige i forhold til dem, som har denne magt og disse midler. Hvis dette afmagtsbillede bliver fundamentalt forandret, hvis man sætter noget andet istedet, så er der chancer for at udfordre magten. Men det er naturligvis ikke så let at gøre. Det er vigtigt at være klar over, at det at heroiske enkeltpersoner siger nej, kan føre til store vanskeligheder, for at sige det mildt. Det centrale er ikke de rent heroiske individuelle udspil. Det er fint at være heroisk, men ikke alene altså.

Pointen er at koble denne handlingsvilje sammen med fællesskabet. Der er to komponenter i det politiske svar på magten: Handlingen og fællesskabet. Handling i fællesskab - fælles handling. For mig er fælles-handlingen definitionen på det, jeg har prøvet at kalde modmagt.

At etablere fælleshandlingen, den fælles indsats overfor dem, der regulerer området, er det springende punkt. På den ene side opløses hyppigt fællesskabet i vort samfund, på den anden side opløses hyppigt handlings-siden. Af og til går det sådan, at det bliver ved de mere eller mindre heroiske enkeltstående individer, som sables ned. Af og til fortsætter vi vort fællesskab, men trækker os tilbage fra handlingen og bliver en slags isolerede enklaver, isolerede grupperinger, som ikke har et handlingspotentiale.

Der er to store tendenser i vort samfund, som forhindrer fælleshandlingen og dermed opretholder afmagten og ikke gør det så let at sætte modmagten istedet.

Den ene er det jeg vil kalde "inddefineringstendensen". Det er tendensen til, at vi inviteres ind i de etablerede systemer for at deltage der. "Spild nu ikke dine kræfter. Sats på os! Sats på systemet! Sats på staten! Sats på dit job! Bliv medlem af vore udvalg, komiteer." Alle de tusind komiteer, der er som en krans rundt om f.eks. staten. Inddefineringen hindrer handlingselementerne, sliber handlingen ned.

Den anden er "uddefineringen", som siger: "Nej, du er ikke med her. Du er udenfor. Du er uddefineret!" Uddefineringen opløser og nedsliber fællesskabet.

Problemet for os er, at disse to tendenser er samtidige. Disse to tendenser er for det første historiske. Vi genfinder dem i den politiske historie i Vesten og andre steder. Vi absorberes, og hvis vi ikke lader os gøre det, stødes vi ud.

For det andet genfinder vi en stor tendens til inddefinering, generelt set, i samfundet. Alle de, som er på arbejdspladser, på fabrikker og i bureaukrati og forvaltning bliver jo på en måde inddefineret. Mens alle de (og det er jo et stigende antal idag), som ikke er i arbejde, som er udenfor, har en tendens til at blive uddefineret.

Dette findes også overfor de konkrete græsrodsbevægelser. Vi finder tendenser til at vi suges ind, mens vi samtidig stødes ud.

Jo mere vi inddefineres, jo hyggeligere det bliver, desto mere kan uddefineringen finde sted. "Først beder jeg dig om at gå i samarbejde med mig. - Kom her, så gør vi det sammen. Lad os snakke om fællesskab. Hvis du alligevel ikke vil, så kan jeg med god ret sige: Gå ad helvede til! Hold dig udenfor".

Dynamikken i disse processer er, at uddefineringen for-

udsætter inddefineringen. Det er ikke separate fænomener.

Et glimrende eksempel i Norge på dette var, at der for nogle år siden var en gruppe, der ønskede at offentliggøre politiets lister over overvågningspersonale, som de havde fået fat i. Og denne gruppe blev ekstremt uddefineret til det punkt, som indebærer fængselsstraf. De blev direkte kriminaliseret. Og dette kunne man blive, fordi man på forhånd havde været så stærkt inde i tilbudt politisk samarbejde i råd og udvalg osv. Jo mere jeg kan tilbyde samarbejde, jo mere kan jeg samtidig skubbe dig ud. Det er dette, vi står overfor.

Derfor bliver samlingen omkring eksistensproblemerne i græsrodsbevægelserne enormt vigtige. Her vil jeg gå over fra et noget pessimistisk billede til et optimistisk billede. Det siges, at i 60'erne var det gode tider politisk set. Alle gode kræfter var samlet i handling, og vi var i færd med at få et bedre samfund. Men så gik det galt. Og det vi har idag er en udbrændt situation, hvor ingen gør nogenting. Eller rettere: Gør de noget, gør de det individuelt. Vi har hverken handling eller fællesskab. Jeg vil gerne se en alternativ forståelse af vor samtid istedet for. Faktum er, at jeg synes, der er et enormt potentiale for handling idag. Det viser sig jo: I fredsbevægelsen, der må siges at være een af de allerstørste folkebevægelser, ihvertfald i en stor del af de sidste tiår. Atomkraftbevægelsen er noget lignende. Der findes andre eksempler. Det viser, at der ligger et væsentligt potentiale for handling i situationen.

Det, der bliver det maksimalt vigtige, er at modstå både uddefinerings- og inddefineringstendenserne. Vi skal gøre det ved netop ikke at tage udgangspunkt i en afmagtssituation, men faktisk forudsætte muligheden for modmagt. Der ligger altså en bevidst cirkel, som jeg tegner op i dette. Inddefineringen må vi modstå ved

stadig at presse på i den retning. Uddefineringen må vi modstå ved at presse på i den retning. Vi må simpelthen ikke lade os friste til at gå bare een vej. Bevægelse er netop at gå begge veje samtidig. Vi er nødt til at lægge begrebet om det ufærdige til grund for arbejdet. Vi er ufærdige, dette ment i en god betydning. Hver gang vi vender os mod systemet - og det må vi gøre! - må vi samtidig vende os ud af det. Og omvendt. Og dette mener jeg kan lade sig gøre helt konkret.

Dette er ikke bare fritflyvende filosofi. Hver gang vi tager et politisk initiativ overfor et myndighedsorgan, et system, et bureaukrati eller staten - hver gang vi tager direkte kontakt og siger, at nu vil vi have en debat, nu mener vi I bør gøre det og det, - nu sender vi vor høringsudtalelse, nu deltager vi gudhjælpemig til og med i en komite - hver gang vi gør det - og det må vi gøre! -, så må vi samtidig gøre det modsatte. Da må vi sætte os ned ved en eller anden vej, ved et eller andet nulpunkt.

Jeg mener for så vidt, at Alta-bevægelsen i en fase gjorde netop dette. Og det skyldtes næsten helt og holdent de folk, som dengang boede i Alta, og det skyldtes samerne. Man tog alle disse initiativer og pressede på overfor myndighederne og deltog til og med i diskussionerne i en komite, samtidig med at man sad på dette nulpunkt deroppe i kuldegraderne og sneen.

Det lader sig ikke gøre at opstille lo regler for, hvordan dette skal gøres. Det må bare gøres. Det er enormt vigtigt. Hele tiden må man i bevægelsen være sig dette bevidst. Diskutere det, reflektere over det. Det kræver en anden type organisation end den traditionelle, hierarkiske organisation, hvor ordrerne kommer ovenfra og ned.

Der findes en del eksempler på dette. Altabevægelsen og i fredsbevægelsen, hvor man på den ene side kontakter myndigheder og kommer med udspil, samtidig med at man marcherer til Paris og gør andre ting.

Vi må se dette som en form for kunst. Men det er en kunst, som alle kan udøve.

Jeg vil gerne afslutte med nogle få ord om konkrete virkemidler. Jeg ser inddefineringsfaren trods alt som den største, men begge farer er meget store. Når vi bliver virkelig farlige for modparten, kommer de og ber os om samtaler. Det er jo klart! Naturligt så at sige!

Jeg vil gerne nævne bare nogle korte stikord om aktioner, som forhindrer inddefineringen:

1. For det første må man spørge sig selv: Virker aktionen i en bredere offentlighed? Er mediesituationen sådan, at en aktion nu går? Det er et paradoks, men det er antagelig en del af vor politiske situation, at græsrodsbevægelser er så afhængige af de offentlige medier.
2. Samtidig er det uhyre vigtigt ikke at lade sig fange ind af disse medier. Denne forsamling kan ses som en "alternativ offentlighed", som nu presser på. Sådan at medierne kan skrive om det, hvis de vil. Så vi er stærke nok til også at skabe vor egen "deloffentlighed" og begynde at konkurrere for alvor med de andres opfattelse og syn på, hvad der er den herskende mening om atomkraft, fred osv.
3. Når det gælder aktioner er det vigtigt at overveje om tidspunktet for aktionerne er rigtigt valgt. Er der et rigtigt stemningsklima nu? Passer andre aktioner, som finder sted, med vores aktion? osv.
4. Vi skal føle os sikre på, at en aktion ikke splitter, men samler os. Der findes jo splittende aktioner, og foruden at have en virkning i den brede offentlighed skal den også have en virkning indadtil og være samlende, snarere end splittende.
5. Det 5. punkt anser jeg for at være forfærdelig vigtigt: At man ikke lægger op til en situation, hvor man

har tabt sagen, hvis man taber eet slag. Det er et kardinalpunkt. Hvis man lægger op til en situation, hvor man ved at tabe eet slag, har tabt hele sagen, går man lige lukket ind i inddefineringen. Så er man færdig!

Det mener jeg skete i nogen grad i Alta: Alt blev til slut sattes på et nulpunkt. Det var i 20 kuldegrader, den 14. januar 1981 at Altasagen stod og faldt. Det var vor fejl at vi lagde det sådan op. Og så kom 600 politifolk med 40 biler og alt det der og hentede 800 aktivister og så var Altasagen i en vis forstand forbi. Med slaget tabte man sagen.

Det er vigtigt at undgå at se selve bevægelsen som en del af målet og stadig formulere delmål, som går videre end det konkrete slag.

Det er meget vigtigt for antiatomvåbenbevægelsen i Europa. Det ser ud til at have været vellykket i Greenham Common, hvor man ikke har tabt slaget ved at nogle raketter er blevet ført ind i Greenham Common.

6. Det sjette punkt er tålmodighed. At se bevægelsen som en del af målet. Det har jeg tidligere nævnt.

7. Vi må bruge fantasi. Der er alt for lidt fantasi i dette arbejde. Ikke i denne forsamling, det er ikke det jeg mener. Men generelt set!

Vi har en tendens til at gentage strukturer og arbejdsmåder fra vor modpart.

Jeg var for nogle år siden formand i den norske forening "KRUM", der svarer til det danske "KRIM". Vi har ikke nogen formand længere, og jeg var iøvrigt den første formand. Hver gang direktøren for fængselsvæsenet blev spurgt om noget, ringede de til mig og spurgte omvendt. Så lavede vi hver vor pyramide. Vi var som en lille direktorat for fængselsvæsenet, bare lidt anderledes. Og der er en vældig fristelse i dette, for man får adgang til medierne på den måde. Dagbladene ringer og spørger, hvad mener du? Til et vist punkt er det måske okay, - vi må ikke lade os uddefinere. Men det er alligevel enormt vigtigt ikke at lade sig inddefinere

og netop ikke gentage strukturer fra modparten.

Vi må bruge fantasien. Der er så meget, man kan gøre. I Alta var f.eks. samernes fantasi enorm. Meget større end nordmændenes. Antagelig fordi de stod så meget udenfor vor kulturkreds, som de gjorde. At lægge sig i sultestrejke i telt udenfor Stortinget! Der var jo ingen nordmand, der ville tænke på sådan noget. Det har en enorm virkning. Mødrene til de sultestrejkende måtte bæres ud af statsministerens kontor. Gamle kvinder på 70 år, som sang salmer, mens de blev båret ud. Ingen nordmand kunne finde på sådan noget.

En samer, som søgte politisk asyl i Canada! Da tænkte selv jeg, ja, vi lever jo i et demokrati. Han sagde: Får jeg ikke det politiske asyl hos myndighederne i Canada, så får jeg det ihvertfald hos indianerne i Canada. Og det fik han! Han bor der nu. En vældig fantasi.

En mand, som hed Jens Johansen i Norge vil jeg gerne fremhæve her. Alle må huske navnet Johansen. Han var møller af profession og optrådte som anklager i en sag. I militærnægtersager i Norge er dommene helt standardmæssige og politiet optræder regelmæssigt ikke i sagen. Der er ofte kun dommer, tiltalte og forsvarer tilstede. Regelmæssigt står anklagerbænken tom. Møller Johansen tog kappe på, satte sit lange hår op, ragede sit skæg og optrådte som anklager. Han nedlagde påstand om femdobbelts straf, og dommeren blinkede end ikke. Det blev afsløret lidt før dommen faldt, og det var forsåvidt synd. Men det var altså fantasifuldt.

Samme møller Johansen var med til at bryde ind i et fængsel. I samarbejde med nogle militærnægtere, som sad derinde. Ved en situationsbetinget militærnægten i Norge, hvor man ikke er helt generelt, principiel militærnægter, kommer man i fængsel, hvis man fortsætter med at nægte. Så de brød altså ind i et fængsel - som regel bryder man jo ud, ikke sandt? Direktøren for fængslet vidste ikke, hvad han skulle gøre. Det han fandt på - og det var nok det klogeste, var: Han bød på kaffe!

Det havde sin virkning i medierne.

Fantasi altså. At sidde sammen og diskutere måder at aktionere på. Det er morsomt at drive politisk arbejde. Det er spændende morskab. Netop at arbejde på den måde, jeg lige har beskrevet er jo fantastisk morsomt. Jeg mener ikke at jeg nu vil lægge op til almindelig morskab. Det er ikke det. Men det er vældig vigtigt at koble den fantasi, man må bruge, sammen med at have det okay, når man driver politik og politisk arbejde.

Mit hovedpunkt er at modstå inddefineringen, modstå begge sider. Hele tiden at vende sig mod det, man gør. Hele tiden også at gøre det andet.

Og det er muligt at gøre! Det er muligt i græsrods-sammenhæng, hvor man netop har chancen for at holde sin bevægelse ufærdig.

Tak for opmærksomheden!

NOAH's OPLÆG PÅ SEMINARET "I BEVÆGELSE"

v. Jeppe Læssøe

Jeg vil begynde med at tage udgangspunkt i det gode initiativ, som dette møde er. Jeg synes faktisk, der er noget der peger fremad i dette her initiativ, og det flere måder, det kan så samtidig være noget der kunne pege frem for bevægelserne. Jeg mener for det første at mødet her ligger op til samarbejde mellem bevægelserne, og det peger frem i forhold til at vi i 70'erne har set en masse bevægelser vokse op og kritiserer på forskellige områder. Det skal vi blive ved med også i 80'erne og 90'erne måske, men samtidig synes jeg der er opstået en erfaring - jeg har i hvert fald oplevet det sådan, og jeg mener også mange andre også har oplevet, at der er et slægtsskab mellem vores former for arbejde, der er en fællesnævner, og den kunne man med et forsøg på at sige det meget opstrakt sige: vi kæmper allesammen for at forsvare, udvikle livets logik overfor samfundsorganiseringens hensyn til sig selv - altså det er hele tiden noget med at forsvare og finde ud af hvordan vi gerne vil have vores liv, hvordan vi skal leve livet i. f.t. når samfundet kværner løs og træder os over fode. Via samarbejde kan vi betone den fællesnævner, vi kan i højere grad end bare være en kritisk røst i samfundet også få kræfter til at udgøre en modoffentlighed, hvor det er muligt at give et mere positiv præg af at være alternativ etc. Opstille alternative muligheder til re-sination, som Henrik Sidenius snakkede om. Så synes jeg også der ligger et perspektiv i at vi gamle organisationer forsøger at forny os igennem, at vi begynder at vi begynder at bearbejde vores erfaringer.

I NOAH har vi den samme erfaring som i OOA, at det kan være svært at tage sig tid og det bliver meget ofte sporatisk, når vi snakker om hvad det er der sker med os selv. Men jeg synes, der er en fordel, fordi jeg bryder mig ikke særlig meget om den der 'brug og smid væk'-holdning til organisationerne. Nu er det den orga-

bryder mig ikke særlig meget om den der 'brug og smid væk'- holdning til organisationerne. Nu er det den organisation, der er på mode, og så kan de andre godt skride, fordi de alligevel er forældet og stivnet. Det er jeg ikke så glad for, fordi der i vores tid i høj grad er en tendens til social hukommelsestab til at vi hvert 5. år skifter vores praksis ud, vores tanker ud og glemmer, hvad der egentlig lå bag ved. Der er ingen følgevirkning, det er brudt hel. vejen. Og den tendens synes jeg vi kan være med til at bryde ved at de gamle organisationer prøver at holde sig levende, prøver at omorganisere gennem diskussion, ved at tage nye initiativer, sådan så vi både kan få fornyelse og erfaringer.

Endelig synes jeg det peger fremad, at vi i bevægelserne - det er måske især noget der vedrører miljøbevægelsen - begynder at teoretisere. Det har vi ikke været for gode til, men at vi begynder at teoretisere over os selv, vores problemer og muligheder, sådan som det sker her på mødet. I hvert fald for miljøbevægelsen synes jeg meget det har præget billedet i 70'erne, at vi har været med i en opspaltning, hvor de folk som så nogle politiske perspektiver i det arbejde vi havde, eller som ville diskutere det mere overordnet, de forlod os og gik ind i venstrefløjspartierne hovedsagelig - selvfølgelig også nogle andre, men hovedsagelig venstrefløjspartierne, mens dem der var trætte af akademisk ævl, de skyndte sig ind til os. Og på den måde så fik vi noget af en opsplittning, som jeg synes egentlig har været uheldig på den måde at det i hvert fald for bevægelserne er uheldig, hvis vi ikke har mod til også, at snakke, teoretisere om os selv, men holder os for os til, at nu skal vi bare arbejde her og nu. Det er uheldigt, fordi vi ikke som traditionelle foreninger har bestyrelser eller centralkomiteer og sådan noget, som sidder og udstikker linien, og vi andre bare er soldater, som følger trop.

Vores styringsmekanisering er selvorganisering. Og en selvorganisering kræver altså, at hvis vi vil følge med tiden, så må vi have en vekselvirkning mellem teori og praksis, ellers stivner vi og bliver ubrugelig. I NOAH der har vi i de seneste år set en bedre evne til at kunne fatte det der med at få de to ting til at hænge sammen - teori og praksis. Dels synes jeg at kunne mærke, at det er væsentlig flere der kan deltage i de diskussioner, så det ikke bliver den lille avantgarde-gruppe, som sidder og diskuterer med hinanden, mens de andre har travlt. Det dur slet ikke sådan noget. En avantgarde kan slet ikke leve i en bevægelse. Hvad fører det til?! Det bliver bare til snak. Det er ikke sådan, at hvis man finder frem til nogle gode ideer så skal de effektiviseres i grupperne, som jo bestemmer selv. Dvs. at diskussionen må være bred for at den kan få nogen reel indflydelse. Vi er også blevet bedre på den måde, at vi ikke bare diskuterer hen i vejret, men forsøger at forpligtige vores diskussioner til praksis - altså forsøger at organisere i forhold til de ting vi finder frem til. På den måde går det godt i NOAH. NOAH har en fundamental selvtillid, vi tror på vores arbejdsmåde, som vi har udviklet snart gennem 15 år, og har udviklet flot form for græsrodsorganisation mener vi.

Vi mener, at nok har vi problemer, men de problemer skal ikke løses ved at forlade den kurs vi er inde på. Vi skal videreudvikle os, vi skal ikke ændre strategi og pludselig blive en hierakisk organisation, som arbejder inden for det parlamentariske system. Det er vi helt overbevist om. Og jeg mener også, der er en god vilje i NOAH til at løse de problemer der er. Dermed også sagt, der er ting der bærer oppe lige for tiden, for samtidig mener jeg også den vilje jo ikke altid er nok og NOAH's problemer er nok noget med at kunne kæmpe for at kunne gøre alt det v- vil. Vi er på mange måder i en situation, som billedligt talt er den, at NOAH's ark er gået læk flere steder, og selvom vi ved godt nogenlunde, hvor-

dan vi kan reparere de skader, så har vi fuldt ud travlt, dem der er ombord, med at pumpe og med at reparere de værste skader, men vandet det begynder at fosse ind andre steder. Det er et problem, det er noget der hænger sammen med måske nok den der manglende evne til at styre, det hører sammen med at vi gennem årene ikke har været i stand til at pleje vores skude ordentlig. Det hænger også sammen med de mange ting der sker uden om os og vores situation er blevet vanskelig, men alligevel så er det også et spørgsmål om hvordan vi har kunnet tage bestik af situationen. Og det er meget svært for en bevægelse, der står i konkrete kampsituationer at tænke på flere år frem og forsøge at planlægge derefter. Det kan være et godt lærestykke for andre bevægelser. Men jeg vil ikke nævne alle de forskellige problemer, det har jeg slet ikke tid til, selvom de nok har relevans for de andre også.

Jeg vil nævne vores hoveddilemma. Det ligger i at NOAH i dag er en ca. 4 - 500 aktive i 50 grupper og vi er vel og mærke aktive på den måde at stort set alle er aktive i deres fritid dvs. det er deltidsaktive. Vi har ikke en professionel kerne, vi har heller ikke en halvprofessionel kerne af folk der faktisk er heltidsaktivister, men forsøger at få det til at køre rundt med det vi allesammen kan gøre lidt ved siden af. Det andet der karakteriserer vores situation er, at vi er ekstremt fattige, og det er faktisk noget som man ikke skal tro er et væsentligt problem for bevægelser, fordi vi nu ikketænker så meget i økonomiske baner. Det er vi sårme nødt til at gøre, det har vi opdaget i hvert fald. Dilemmaet er nu at vi altså nok har vilje og ideer nok til at udvikle NOAH og udvikle vores indsats i miljøkampen. Men vi har for få kræfter, vi har for svært ved at føre den ud i livet, at tage initiativer og gennemføre dem. Så kan man jo sige, at så er løsningen jo logisk, at vi skulle tage at prioriterer, så vi får nogle flere ressourcer, så vi kunne gøre det. Mobilisere og

forsøge at skrave penge ind. Og det er da også noget vi prioterer, men det er ikke så let, som det lyder.

Det der kan ske for en bevægelse, det er, at man ryder ind i en eller anden form for ond cirkel, der hedder noget i retning af: folks tilbøjelighed til at gå aktiv ind i en bevægelse som vores, som ikke har medvind, som ikke har succes, men som har problemer - gå aktivt ind og støtte den. Den er måske ikke så stor som den bevægelse, som i forvejen har succes, eller dem der er i vølten. Det er nok det der har gjort det svært for os at få hul på den nød, der hedder vores ressourcer. Samtidig står vi i en situation, at vi er fattige, og vi med vores relativt få arbejdsressourcer har en ringe gennemslagskraft i medierne, sådan at det også er begrænset hvordan vi kan slå på tromme efter mennesker og penge den vej. Vi kan ikke i så høj grad gennem vores udfarenhed få det til at smitte af sådan at der kommer flere ressourcer, men selvfølgelig, det er dilemmaet, vores kontaktproblem for tiden, det er at forsøge at løse det, fordi der er mange vigtige spørgsmål inden for NOAH, som gerne vil have skal udvikle sig til at blive nogle større kampe.

Nu har jeg fornemmelsen af stagnation. Det gælder ikke kun NOAH for tiden, men også noget der truer, på en hvis måde truer de andre bevægelser. I den forbindelse synes jeg, har jeg nogen gange mødt den holdning, at nu stjæler den ene bevægelse også arbejdskraft fra den anden. Den synes jeg, man skal advare imod, den er forfejlet. Det det drejer sig om, det er at vi mobiliserer alle de andre, som ikke er aktive, fordi vi er tilsammen trods alt ikke de store kæpende folkelige bevægelser, som vi altid bliver kaldt. Nok er der mange tusinde, der er med, men der er sørme også mange tusinde, der ikke er med i noget som helst. Det jeg synes der mangler, ikke bare det vi har forsømt, men også i andre bevægelser, at vi forsøger at mobiliserer noget mere bredt. Jeg mener ikke vi passivt skal vente på at folk kommer til

os. Sådan har vi langt hen ad vejen gjort i NOAH gennem tiden, og der er da også kommet folk hele tiden, men jeg mener at det er meget vigtigt at fatte, at antallet af folk, ressourcer det er vores magt. Der mener jeg faktisk. der er et punkt vi udmærket kunne samarbejde: Vi kunne f.eks. lave et modstykke til aftenskolenes kataloger, som kommer om efteråret når folk melder sig til aktiviteter. Det mener jeg faktisk, der vil være effekt i. Det kunne NOAH f.eks. ikke gøre alene. Der vil være en fordel at vi kunne præsentere, hvor er vi nu? Hvad har vi af grupper vi gerne vil have flere aktive ind i? Og hvad for nogle grupper vil vi gerne starte op inden for den kommende tid.

Hvem er det vi skal have aktiviseret? Der er jeg blevet advaret tideligere her i dag imod, at det bare er dem, som mener som os. Jeg mener faktisk, at der skal vi altså også satse. Jeg mener, at vi i en mere udfaren mobilisering, må forsøge at vække 'sovepudefolket'. Sovepudefolket er for mig dem, som er utrolig enige med os. Så utroligt enige, at de siger: "Det er fantastisk, at vi har de store folkelige bevægelser til at gøre arbejdet for os. Uden min indsats. Det er jeg alligevel for magelig til, det skal ikke koste mig noget, at jeg har nogle meninger om, at jeg vil have et bedre samfund". Der synes jeg, at der er en dissonans ift. de problemer vi er oppe imod og vi kan altså ikke klare hele tiden, at stå og bære det på vores skuldre altid: at vi er de store folkelige bevægelser som kan løse alle mulige problemer. Der er mange problemer, som der ikke er tilstrækkelig mennesker i gang med, men på længere sigt så gælder det bestemt også om at vi forsøger os at brede os ud, at vi ikke kun kontakter dem, som tænker som os selv. Mobiliseringen er nok et godt område at tage fat på, men dermed tror jeg bestemt ikke at alle stau-nationens mulige grunde er løst.

Måske er det alvorligste problem i dag for græsrodsbevægelsen, det er: hvad skal man sætte græsrodderne til?

Jeg mener, der er sket det op gennem 70'erne, at der er sket en trivalisering af udenomsparlamentariske aktionsformer. Det er ikke mere det samme, når vi for 100'ende gang laver udstilling eller laver en demonstration eller laver løbesedler. Når en hel masse andre gør det, og man som forbruger, der går i supermarked, nærmest løber spidsrod mellem de folk der. Det er ikke den samme effekt. Det må vi indse, og vi må prøve at udvikle vore udadvendte former i en anden retning eller i hvert fald forbedre den. Og da vil jeg advare mod den løsning der ligger, og som kan underminerer græsrodsbevægelserne, der ligger i, at vi skal blive mere og mere professionelle til argumentere, udforme. Jeg mener, at det er udtryk i, dels at vi som organisation skal være lige så effektive, polerede, som de organisationer vi er oppe imod, og at vi i vores organisationer skal være lige så hurtige og lige så polerede og lige så smarte som sensationspressen. Problemet i det er at det godt kan gå indtil en hvis grad. Jeg synes f.eks. at Greenpeace laver er glimrende arbejde, selvom de også samtidig udtrykker en ekstrem grad af proffessionellisering. Men Problemet er sådan, som jeg mærker det, at græsrodsgrupperne har fantastisk svært ved at køre med i det ræs. Det er svært for en gruppe, der består af folk, der bare har lidt tid til hver uge og som ikke helt har den professionelle forudsætning, at gå ind og lave et arbejde, som de kan være tilfredse med ud fra, at den måde måske en græarodsgruppe arbejder på, eller den måler sig selv i dag. Det er ud fra professionelle idealer om, hvordan man fører politisk kamp. Da gælder det i høj grad om at kunne give græsrodsgrupperne et indhold, som bygger op omkring de kvaliteter der netop er ved at være græsrod. Sådan så vi ikke får den frustration, sådan så der ikke sker det som jeg i hvert fald har set meget i NOAH, at folk de forlader os frustreret over deres store ambitioner om at gøre en herotisk indsats, der alligevel belv en lidt mellemfor-

nøjet ting. Det vil jeg gerne kaste ud til debat. Hvad gør vi ved det problem? Jeg har selv nogle bud, men nu har jeg i hvert fald også snakket i 10 minutter, har jeg ikke?

OPLÆG TIL OOA'S FØDSELSDAGSSEMINAR

v. Stig Hjarvad, aktiv i Nej til Atomvåbens bladgruppe.

Indledningsvis vil jeg koncentrere mig lidt om den situation Nej til Atomvåben (NTA) står i, her efter opstillingen af de 572 atomraketter er påbegyndt. NTA og den øvrige fredsbevægelse står midt i et vadedsted. Vi står i den paradoksale situation, at vi både har vundet og tabt. Vi har i Danmark vundet en stor sejr, både fordi folketinget har sagt nej til opstillingen af de 572, og fordi et flertal i befolkningen er vundet for vores sag. Men samtidig har vi tabt. For raketterne bliver jo stillet op alligevel. Det forhold må give os anledning til nogen selvkransagelse. Lad mig give nogle enkelte bud på en selvkritik.

Jeg tror, at vi har gjort lidt for meget ud af at ændre den danske udenrigspolitik, altså hvad danske ministre skal sige i internationale sammenhænge, og lidt for lidt ud af at skabe konkrete ændringer i Danmarks stigende integration i NATO's atomstrategi. Vi har lidt firkanteret formuleret gjort lidt for meget ud af det derude og lidt for lidt ud af det herhjemme.

Tiden er inde til at vi kræver at Danmark bliver uden atomvåben, både i freds-, krise- og krigstid. Og i forlængelse heraf, at Danmark opsiger forstærkningsaftalerne, der indebærer, at atomvåben kan overføres til Danmark allerede i en krisesituation. Samtidig må vi selvfølgelig ikk glemme at yde støtte til aktioner i andre lande mod opstillingen af de 572 atomraketter, hvor tiden nu nærmer sig for at opstillingen i Holland og Belgien begynder, og vi må ikke glemme at protestere mod de nye raketter i DDR og Tjekkoslaviet. Så vidt NTA og fredsarbejdet nu og her.

Hvad kan de forskellige græsrodsbevægelser, som er forsamlet her, så gøre for at styrke hinanden i arbejdet

fremover. Hvilke problemer kan vi være fælles om at løse. Ja, NTA har i hvert fald nogle problemer, som jeg dels tror vi deler med andre bevægelser, og som vi har muligheder for at løse i fællesskab.

På mange punkter er NTA begyndt forfra. Vi har ganske vist haft individuel erfaringsoverlevering fra de aktivister, som før har været aktive i bevægelsesarbejde, og som nu er gået ind i fredsarbejde. Men noget organiseret erfaringsinput har der ikke været tale om. Det har betydet, at vi har gjort nogle bommerter og ikke har udnyttet vores muligheder fuldt ud. Dertil kommer de erfaringsproblemer, der opstår, når bevægelsen bliver ældre: Problemer med at videreføre og akkumulere erfaringer kollektivt i bevægelsen. Det sidste er også vigtigt at få løst, da det har konsekvenser for demokratiet i bevægelsen. NTA bryster sig af at være en flad græsrodsbevægelse med et udviklet demokrati og hensyntagen til hinanden i bevægelsen. Alligevel sker der tit det, at der udvikles uformelle ledere, i kraft af større erfaring og viden. Hvis vi ikke gør meget ud af at videreføre erfaringer, kan udviklingen af de uformelle ledere blive et stort problem. Den flade græsrodsstruktur er for mig at se demokratisk, hvis den fungerer rigtigt. Men der skal ikke meget grus i maskineriet til før at strukturen slår om og bliver udemokratisk. Netop fordi det ikke er muligt at sætte navn på magten i en bevægelse uden formelle ledere, er det så meget desto mere nødvendigt at vi gør noget ud af at sprede erfaringerne for herved at muliggøre et virkeligt demokrati.

Erfaringsproblemerne skal overvindes. Både for at vi kan blive stærke og nå vores aktuelle mål, hvad enten det drejer sig om de 572 eller atomkraft. Men det er også vigtigt i et mere langsigtet perspektiv, at det alternative demokrati og den alternative arbejdsform, der praktiseres i bevægelserne, styrkes. Herved kan vi være med til at udvikle et mere ægte demokrati, som alterna-

tiv til det, som praktiseres i det øvrige samfund.

Hvordan kan vi så løse nogle af disse erfaringsproblemer på tværs af bevægelserne. Lad mig give nogle bud.

1. Lad mig slå fast, at vi allerede i det daglige hjælper hinanden. Ved forskellige træf og i de mange græsrodsbutikker hjælper vi hinanden.

2. Politisk ser jeg mulighed for et samarbejde omkring enkelte aktioner. Under Mitterands besøg i Danmark lavede en række bevægelser, bl.a. COA, NTA, Greenpeace m. fl. et samarbejde kaldet "Frankrigsugen" med den franske atompolitik som fælles tema. Herved blev der skabt en støøre helhedsforståelse for vores politik, når vi kunne vise flere sider af samme sag. Et sådant samarbejde kunne godt danne skole.

3. Praktisk er der også mulighed for samarbejde. Specielt omkring formidling af viden og information, der jo er en central opgave i alle bevægelser. Der er ikke nogen grund til, at vi fortsat skal gå mange bevægelser og lave de samme bommerter ved siden af hinanden. Jeg kunne forestille mig nogle uambitiøse møder og seminarer, hvor vi fandt samme og arbejde med, hvordan man laver lay-out til blade, flotte plakater, radioudsendelser, hvordan man skriver en god artikel, hvordan et velskrevet læserbrev ser ud osv. osv. Her mener jeg virkelig der er gode muligheder for erfaringsudveksling.

En styrkelse af vores formidlingsvirksomhed er også uhyre påkrævet i lyset af den igangværende udvikling indenfor medieområdet. I dag er vi irriterede over, at vi ikke bliver taget alvorligt i én TV-kanal. Om nogle år vil vi stå i en situation, hvor vi ikke vil blive taget alvorlig i 25 TV-kanaler. Hvis ikke vi styrker vores formidlingsvirksomhed, kan den igangværende medieudvikling meget let medføre en polarisering af befolkningens medieforbrug, endnu mere end der er tale om idag. En polarisering hvor hovedparten af befolkningen passivt konsumerer medierne, især TV og en meget mindre del af befolkningen er aktiv deltager og forbruger af medierne. ~~En polarisering mellem en passiv kon-~~

ger af medierne. En polarisering mellem en passiv konsum-kultur og en aktiv modkultur og subkultur, men hvor adskillelsen vil blive større end i dag. En sådan adskillelse kan blive en alvorlig hindring for at vi kan få udbredt vores politiske budskab. Det vi må gøre er dels at udvikle vores egen græsrodkultur, men samtidig sørge for at vores formidling kan slå ind over for den mere etablerede og passive kultur og medieforbrug. Kun herved kan vi sikre, at vi stadig bliver flere og flere græsrodder. Og her kan erfaringsudveksling på tværs af bevægelserne være en stor hjælp.

OPLÆG FRA GREVINDE DANNER STIFTELSEN TIL SEMINARET

v. Gunna Starck

Jeg hedder Gunna og kommer fra Grevinde Danner. Har været aktiv i Rødstrømpebevægelsen fra begyndelsen. Arbejder nu i Danneren og et par andre steder.

Jeg vil sige til lykke til OOA og udtrykke min beundring for den indsats, der er ydet gennem 10 år. Det ser ud til sejr nu - godt hjulpet af den økonomiske krise. Vi har simpelthen ikke råd til det legetøj nu. Krisen har dog været god for noget.

Krisen har været hård for kvindebevægelsen som bygger på en vekselvirkning mellem muligheden for selvforsørgelse og et opgør med en ideologisk undertrykkelse.

Det ligger lidt tungt med selvforsørgelsen - godt hjulpet af en ideologisk offensiv, der går ud på at komme hinanden ved, det nære samfund, række naboen en hjælpende hånd, rykke lidt sammen, så der bliver plads til et par kammerater til o.s.v. Hvis vi skræller floret af dette florumvundne gas, så går det ud på at afskaffe det kollektive ansvar.. og gå over til veldædighed.

Hvis vi tager de nye ideologier på ordet og siger: ja, men alle de smukke ting I snakker om, dem går vi jo og laver inde i Grevinde Danner! - så skulle man jo tro, at støtten og opbakningen ville vælte ind også fra det offentlige i form af lidt cash. Men det gør den ikke.

Hvorfor gør den ikke det? Fordi det er løgn, hvad de siger. Fordi vi ikke nøjes med at hjælpe de forslåede stakler, men tillader os at opfatte os allesammen som mulige ofre for et voldeligt overfald - det være sig af fysisk, økonomisk eller ideologisk art. Så bliver det jo farligt. Det bliver selvforsvar, selvorganisering, ja måske modmagt.

Afslutningsvis vil jeg sige tak til formiddagens op-

lægsholdere. Det var meget inspirerende oplæg, som netop gang på gang understregede, at det ikke går ud på at vælge mellem handling og forhandling, mellem at være inde og ude mellem parti og bevægelse. Det går ud på at kunne bruge det hele - også i forhold til dig selv.

Det lange seje træk - processen udvikler sig sammen med os. Og hver eneste gang der går et lys op for en af os, er vi kommet lidt videre som bevægelse.

EMNER FRA GRUPPEARBEJDET

Til brug for gruppearbejdet var udarbejdet en række problemstillinger og spørgsmål, som man kunne tage udgangspunkt i - eller lade være.

Af de afleverede skriftlige referater fremgår det, at man rent faktisk havde benyttet dette materiale i gruppernes drøftelser.

Som stikord skal her angives nogle af de emner, som man især havde taget op:

1. Fagbevægelsens rolle - kan den overhovedet regnes for en " levende " bevægelse?
2. Arbejdsløses uhindrede deltagelse i folkeligt bevægelsesarbejde må sikres. Hvordan kan man bedst inddrage dem?
3. Det er vigtigt at få kontakt med de ikke-indforståede.
4. Det er også vigtigt at informere skoler, beboerforeninger og biblioteker - vigtigt at gøre budskabet levende og festligt.
5. Græsrodsarbejdet - og mulighederne for at leve sit eget personlige liv.
6. Græsrodsarbejde er ofte hårdt arbejde. Derfor er det vigtigt ikke at glemme det kreative og sociale i det daglige slid.
7. Vigtigt at finde balancen mellem helhedsopfattelse og enkeltsager.
8. Lokalradioer må inddrages i arbejdet.
9. Vigtigt at samle kræfter til bevægelsesarbejde omkring problemerne ved bredbåndsnettet (OOB).
10. Seminarer som dette er meget vigtige og oplæg m.v. skal ud til bl.a. deltagerne.

HVAD NU? - OM VISIONERNE

v/Ebbe Kløvedal Reich

Det her er ikke noget oplæg i den forstand at det kan blive starten på en lang ny vending i debatten. Det er tidspunktet jo for langt fremskredent til. Jeg har nok i virkeligheden tænkt mig, dels at se sagerne fra en fugleperspektivsynsvinkel, dels at forsøge at samle lidt sammen på det, som jeg opfattede som det væsentligste af diskussionen i eftermiddags.

Jeg vil begynde med at slå fast - og det er ligesom fugleperspektivet i det - at græsrodsbevægelser, græs-rødder fuldstændig ligegyldigt; hvad de iøvrigt handler om og tager udgangspunkt i og rejser sig imod eller rejser sig for - altid handler om folkestyre. Det er ikke for meget sagt, at folkestyret starter i græsrodsbevægelsen. Partier kommer først med i 2. generation eller sådan noget. Og hver gang folkestyret bliver et pseudo-folkestyre, fordi det mangler de mekanismer, der skal til at afprøve og debattere de vigtigste emner i et samfund, så opstår græsrodsbevægelserne igen. Så begynder de forfra på folkestyret igen. Jeg ved godt der findes 117 definitioner på græsrodsbevægelser og endnu flere på græs-rødder, og jeg skal sådan set ikke rippe op i den diskussion. Jeg vil bare tilbyde min egen ide om, hvad en græsrodsbevægelse er: En græsrodsbevægelse er altid folkestyret, der begynder helt forfra. Og hvad betyder det så at begynde helt forfra med folkestyret?

Ja. Her i Danmark er den mand, der har mest forstand på folkestyre, indtil nu ihvertfald - vi må håbe, der kommer nogen, der har endnu mere forstand på det, men de er ikke til at øjne lige for øjeblikket - den, som virkelig havde forstand på, hvad folkestyre var den-

gang det blev indført, det var jo salig gamle Viggo Hørup. Han ved, hvad folkestyre går ud på. Han sagde igen og igen, spredt væsentlige steder udover hele sin lange, kringlede karriere, det samme angående demokrati i forskellige variationer. Men han sagde altid noget, der betød: Del jer efter anskuelser. Ikke efter køn, eller rang, eller stand eller privilegier, eller interesser, men efter anskuelser. Livsanskuelser kan man sige, hvis man er rigtig melodramatisk. Eller meninger. Eller tro. Det er kun, hvis et folkestyre danner sig på de modsætninger og den samtale, der kommer mellem folk, der åbent og klart står ved deres anskuelser og tro, at det kan blive et ordentligt folkestyre.

Det var det Hørup sagde, men det er godt nok mere end 100 år siden, han sagde det. Og siden ved vi jo allesammen, at økonomiske interesser har bredt sig på det mest ukrudtsagtige i vores folkestyre på anskuelsernes bekostning. Det har haft en hel masse fuldstændig urimelige resultater. Efter 2. verdenskrig var der nogle år, hvor der var en vis og forståelig tendens til en dyb selvransagelse. Hvad var det, der var gået galt i trediverne? Hvad var det som hele folkestyret brasede sammen på, da det blev udsat for et pres fra højre? Hvad var det, man skulle undgå for at sådan noget ikke skulle ske een gang til?

I besvarelsen af alle den slags spørgsmål røg man op på den melodramatiske variant. Nu var det ikke nok at snakke om anskuelser mere, sådan som det var i de gode gamle rationelle dage. Nu var man nødt til at kalde det livsanskuelser for at få det taget højtideligt. Men det betyder i virkeligheden det samme. Det er bare nogle anskuelser, man tager særligt alvorligt.

Både Heretica-kredsen, forskellige bekendende kristne kredse og mange andre kredse i vores land, snakkede meget i slutningen af 40'erne og i 50'erne om behovet for

at diskutere livsanskuelse i samfundet. Men det holdt op. Snakken om livsanskuelse døde ud, efterhånden som højkonjunkturen tog fart. Og så var der en hel masse år i slutningen af 50'erne, begyndelsen af 60'erne, hvor folkestyret stort set ikke fungerede. Der sad godt nok en H.C. Hansen, eller en Kampmann, eller en Krag og var statsminister, og sagde, de kørte hele møget. Men hvis folkestyret skal betyde, at folk føler sig solidariske om at bygge et samfund op, så eksisterede det stort set ikke. Før det man kan kalde græsrodsbevægelserne begyndte at insistere på at det var anskuelser, det gjaldt. Tro. Hverken privilegier, interesser, køn, rang eller stand. Men anskuelser og tro. Det at begynde forfra i folkestyret. Det at begynde der hvor fællesskabet egentlig starter.

Man kan sige, at det at græsrodsbevægelser opstår, altid er et symptom på, at det eksisterende folkestyresystem ikke opfylder sine funktioner. Men man kan også se det fra den positive ende og sige, at der er åbenbart et eller andet, der ligner en naturlov, som hedder, at hver gang at folkestyret er ved at løbe græs-sat og ikke kan klare sagerne på egen hånd ved sine institutioner, så kommer den ægte kraft i folkestyret selvfølgelig hver gang nede fra græsrodderne.

Og det er jo i denneher sammenhæng sådan nogen som os. Og derfor er vi jo så evig gode, fordi det er os, der repræsenterer alt det rigtige og det er dem, der er dømt til at tabe. Det er rart at vide på forhånd, for så er man ligesom mere tillidsfuld i sit arbejde.

Jeg mener, at den slags selvtillid selvfølgelig godt kan være af det onde. Men jeg mener, at selvtillidsfuld i denneher sammenhæng først og fremmest er noget, man skal tiltage sig mod til at være. Så større ironi skal I altså ikke opfatte i mit tonefald.

Under alle omstændigheder er det jo en svær og temmelig risikabel affære at begynde forfra i de menneskelige erfaringer angående fællesskabdannelse. For man

har jo netop ingenting at sammenligne sig med i resten af samfundet. Det som jeg kalder at begynde forfra i fællesskabsdannelse, kalder man som regel organisation eller management eller sådan noget ude i resten af samfundet. Men mener noget lidt andet, men det er så lidt andet, at det egentlig ikke gør noget. Og her er vores samfund jo virkelig på skideren. Det er ikke så mange af os, der stifter voldsomt bekendtskab med det til daglig, for vi har jo vores energier bundet i forsøget på at lappe på skaderne. Men dem, der sidder og roder med skaderne dag ud og dag ind, de ved det. Og sommetider er der jo nogen af os, der snakker med dem. Så på den måde har jeg ihvertfald hørt det. Panikken hos management-eksperter og motivationsforskere og den slags ting er meget, meget større end I skulle tro. De aner ikke, hvad de skal gribe og gøre i. Det har givet de mest energiske og hypnotiske af dem nogle kolosale kræfter. Nogle hidtil ukendte kræfter, som de rejser rundt og falbyder til diverse erhvervslivsseminarer og sådan noget for tårnhøje priser. De rejser rundt og hypnotiserer et antal direktører til at tro, de er nogle fandens karle. Og det holder sig som regel i en 3 ugers tid. Sommetider kan det også ovenikøbet ses på afsætningsmønstret og sådan noget. Men i det store hele er de her hypnoseeksperter nærmest beviserne på, at det står helt galt til i resten af erhvervslivet. Der er slet ikke noget tal på, hvor mange seminarer, virksomhedstræf, motivationskurser og videreuddannelseskurser, der afholdes på hvor mange hundedyre hoteller og på hvor mange dage om året det afholdes. Men det er astronomiske tal, det lover jeg jer. Og det hjælper ikke et hak!

Der er nemlig det ved det, at der er ingen i det man kunne kalde det konventionelle erhvervsliv, der ved, hvordan de skal få et fællesskab til at hænge sammen og motivere det sådan, at der kommer nogle overskuds kræfter ud af det. Kæft, trit og retning - den var

god lige indtil i forgårs. Og der også visse motivationsforskere, der er begyndt at operere med det. Det er jo ikke for ingenting, at vi har haft konservativ dominans i mange år i hele den vestlige verden. Så der er mange, der regner med at kæft, trit og retning nok skal få en renaissance her indenfor de næste par år. Men lige for øjeblikket er der ikke ret mange, der tror på den. Den fungerer ikke. Ikke i en ordentlig virksomhed.

Den bløde, anarkistiske, flower-poweragtige måde at lave management på døde også ud for 12-15 år siden. Det er der jo heller ingen, der tror på mere.

Så er der det der med gruppearbejde. Men det viser sig i praksis i erhvervslivet, at det forøger problemerne ligeså meget som det løser problemerne. Så det er heller ikke rigtig nogen god ide.

Der er ingen, der aner, hvordan de skal sætte et vist antal mennesker sammen om den samme opgave i erhvervslivet. Og det er i virkeligheden nok eet af de mest grundlæggende problemer i vores samfund i de her år. Arbejdsløsheden er jo det vigtigste, det mest konkrete udtryk for det. OOAs repræsentant sagde i eftermiddags heroppe fra noget, som jeg bed mærke i, og som jeg godt kunne lide. Det var noget om græsrodsbevægelsernes forhold til arbejdsløsheden. Det burde jo være snævert sammenbundne, forbundne kar. I den forstand at hvis der blev mindre lønnet arbejde udbudt hos arbejdsgiverne, så burde det ganske automatisk give sig udtryk ved at en eller anden ende af græsrodslandskabet voksede tilsvarende. Når det er forbudt at lave lønnet arbejde, og man iøvrigt ikke regner passivitet for den yderste af alle dyder, så er det klart, at hver eneste arbejdsløs istedet burde blive græsrodsaktivist. Det kan vi jo ikke rigtig sige, at vi har opnået indtil nu, og det tror jeg nok er eet af de selvkritiske punkter vi kunne tage fat i under vores videre debat med hinanden. Hvorfor er det egentlig ikke sket? Eller hvorfor er det sket i så ringe omfang, som det er?

Schumacher! Det er ham med "Small is beautiful". Det ved I jo allesammen. Han har regnet sig frem til, - og det står i "Oprør fra midten" og en hel masse andre steder, men jeg repeterer det lige alligevel: Han har regnet sig frem til, at det han kalder den egentlige produktion, og det er altså det, vi skal bruge for at sørge for, at vi hverken sulter, eller tørster og altid har noget på kroppen og et hus at bo i og en eller anden minimal, rimelig form for transport. Det er altså det, der skal til at løse almindelige menneskers almindelige dagligdag. Den produktion, der skal til regner Schumacher ud til at udgøre 3½% af samfundets samlede tid. Det vil sige et sted mellem en halv og en hel time om dagen. Det er hvad vi præsterer af egentligt arbejde, sådan i gennemsnit. Og der er børn og oldinge og alt muligt andet regnet med, så i virkeligheden ligger tallet en del lavere. De her 3½% er surdejen i hele begrebet arbejde. Det er den surdej, der får alle de 96% til at se ud som noget, selvom det er den rene luft. Eller sagt på en lidt anden måde: De 96% af hvad vi går og foretager os og hæver løn for, det er leg. Selvom vi kalder det arbejde. Sommetider er det en meget asocial, grim og dødsens kedsommelig leg.

.....

(Her mangler en lille bid, idet båndet blev skiftet).

De kan ikke engang finde på lege til os mere. Og alligevel vokser græsrodsbevægelserne ikke eksplosivt, og det er i virkeligheden lidt af et nederlag for os. Når regeringen og arbejdsmarkedets parter i de her sæsoner siger, at de er ude på at få folk i arbejde, så er det jo ikke den egentlige produktion i Schumachers forstand, de tænker på. Så tænker de simpelthen på enhver indsats, som en eller anden idiot kunne tænkes at betale en løn eller en rente for. Så det kapitalistiske kredsløb kan løbe lidt hurtigere rundt end det gør for øjeblikket.

Og det viser frem for alt een ting. Det viser, at penge er den eneste almindelige, accepterede værdi i vores

samfund idag.

Arbejde defineres i det almindelige sprogbrug udelukkende som den offertjeneste det koster at skaffe sig nogle penge. Og det er en fuldstændig pervers, umenneskelig og absurd definition af arbejde, men det er den, der som regel bliver brugt. Henry George, Ib Christensens husfilosof, har sagt det her helt præcist. Han har i sit værk "Arbejdets kår" sagt: "Mange mennesker taler, tænker og skriver som om det gale ligger deri, at der ikke er arbejde nok til alle. De, der som man siger, skaffer arbejde, lovprises som offentlige velgørere. Vi taler som om denne skaffende arbejde, denne givende noget at bestille, er den største velgerning, der kan øves overfor samfundet. Lytter man ret meget til, hvad der siges og skrives om den sag, får man let den opfattelse, at årsagen til fattigdommen er den, at der ikke er arbejde nok til så mange mennesker. At hvis skaberen havde gjort fjeldet lidt hårdere, jorden lidt mindre frugtbar, jern ligeså sjældent som guld, og guld ligeså sjældent som diamanter. Eller hvis det hændte noget oftere at skibe sank eller byer brændte, så ville der være mindre fattigdom, fordi så ville der være mere arbejde at gøre."

Anskuet fra den synsvinkel er det jo åbenlyst idiotisk at opføre sig med sådant et arbejdsbegreb, som vi gør i vores pengefikserede, udialektiske, materialistiske tid. Og det er i virkeligheden dybest set her, imod dette arbejdsbegreb og dette fuldstændig futile kaos indenfor management og organisation i samfundet, at græsrodsbevægelserne er den egentlige antitese. Det er her græsrodsbevægelserne begynder virkelig forfra med det, som fællesskab bygger på. Og det er meninger, lyst til at artikulere meningerne. Tillid til at arbejde sammen med andre om dem og en følelse af frihed, når man arbejder sammen med andre om det. Det er det, fællesskab består af. Ikke af work-time-studies eller management-teorier eller sådan noget.

Det er klart, at det starter først som en protest mod de mest rådne og idiotiske dele af den herskende filosofi og det herskende system. Men dybest set drejer det sig jo slet ikke om det, vi i moderne sprogbrug forstår ved en protest. Det handler om lyst. Ægte lyst til at være et frit menneske mellem andre frie mennesker. Eller om længslen efter den lyst.

Iøvrigt kan man jo også, hvis man går lidt sproghistorisk til værks og undersøger selve ordet "protest", finde ud af, hvad det er for underfundige måder systemet og højrefløjen sommetider vinder deres sejre på. I vores dage betyder protest jo noget med at protestere imod noget. Men dengang ordet blev indført i sproget, det var omkring reformationen, betød ordet protest noget helt andet. Da betød det at synge højt og klart ud om noget. Og at bekende noget højt og klart for alle. Det kan man f.eks. se på den måde Shakespeare bruger det på i sine værker og en hel del franske og tyske forfattere også. De bruger ikke protest i betydningen at protestere imod noget. I den 16. og 17. århundrede var protest et ord, som betød det samme som jubelsang gør idag. Men så erobrede jesuitterne ordet, fordi de kunne ikke få den der protest til at holde op. Derfor måtte de sørge for at gøre den til noget andet. Nemlig til en protest mod det, som de opfattede som det væsentligste: Sig selv og den katolske kirke. Og på den måde kom betydningen af protest, som vi bruger den idag, frem.

Når jeg har trukket det frem, er det mest for at vise på hvilke symbolske og i virkeligheden subtile planer den politiske kamp også foregår. Vi har tabt ordet protest. Det betyder ikke det, det burde betyde mere. Og derfor går vi hele tiden med det problem, at vi er nej-sigere. At vi opfatter os selv som nej-sigere, selvom vi godt allesammen ved, at det i virkeligheden ikke er det, det drejer sig om.

Det er tværtimod, som jeg sagde før, lysten til at være et frit menneske sammen med andre frie mennesker. Den lyst har besjælet samtlige græsrodsbevægelser i Danmark i de sidste 10-15-20 år. Fra beboerforeninger over kvindebevægelser, OOA, NOAH, fredsbevægelser og hvad de ellers hedder. De er brudt frem, fordi vores folkestyres institutioner ikke har formået at kanalisere den egentlige lyst til fællesskab i det danske samfund. Derfor har græsrodsbevægelserne været nødvendige.

Den grundlæggende dialektik imellem bevægelser og partier har der været talt noget om heroppe fra i eftermiddags, og jeg vil ikke vade videre rundt i det. Men jeg vil lige sige en enkelt ting, som ikke blev sagt. Der er jo en klar dialektik mellem bevægelser og partier. I den forstand at de er, og jeg tror også helst skal være, en trussel mod hinanden. En gensidig trussel. Bevægelserne skal true partierne, og partierne skal true bevægelsen. Det er een af de gode måder at lave folkelighed på i et samfund. Det kan ikke nytte noget, at partierne bliver alt for sikre på, at der ikke kommer et nyt parti, der hedder for eksempel Det grønne parti. Hvis man ser det fra den anden side vil det ødelægge en kolosal masse græsrodsbevægelserns arbejde, hvis der kom et parti, der hed "De grønne". Men det er bare noget vi skal vide. Det skal vi ikke sige for højt til dem inde på Christiansborg. De skal helst have fornemmelsen af, at det kommer før eller senere alligevel, hvis de ikke rumper sig gevaldigt sammen. Så jeg synes ikke man skal sætte sig fast på et voldsomt entydigt standpunkt i partidannelsen. Vi ved sådan set allesammen, at det aldrig kommer. Fordi ingen af os har tid til at lave arbejdet, heldigvis. Men truslen! Den skal være der hele tiden.

Det, der alligevel er på vej, men som ikke er begyndelsen til en partidannelse eller sådan noget, var det jeg ville prøve at kalde (med en temmelig hæsleg

betegnelse, men jeg kunne ikke finde på andre): En tværvisionær, antisekterisk utopi for det danske samfund. Den er på vej, siger jeg. Og jeg tror i virkeligheden, det er ret ukonstruktivt at prøve at pace den fremefter, for at det skal gå hurtigere. At prøve at sætte utopien på knappenål, før den i virkeligheden rigtig er der. En utopi er under alle omstændigheder, ligegyldigt om den havde været færdig, noget helt andet end et politisk program: Meget mere præcis og kompromisløs i sine værdier og meget mindre præcis i sine midler og metoder. En utopi er en absolut ting. Et politisk program er det modsatte: Et meget relativt problem.

Men en utopi af den slags er jo på vej i baghovedet hos os allesammen. Der var stort set ikke een eneste af talerne i eftermiddags, der ikke i en eller anden bisætning fik sagt, at selvfølgelig kan vi godt mærke den. Et sted i baghovedet opdager vi, at vi er enige med en hel masse mennesker, som i virkeligheden går og gør noget der for en overfladisk ydre betragtning kunne se ud som noget helt andet. Men som vi bare med hinanden ved stort set er den samme sag.

Selvom det altså er risikabelt, vil jeg alligevel godt prøve at ridse denneher fælles tværvisionære, antisekteriske utopi op. Det drejer sig for os allesammen, tror jeg og I må rette mig bagefter, hvis jeg tager fejl, om at skabe et samfund, hvis totalforbrug (det er også et mystisk ord, men I kan selv rode med det) er i balance. Dels med naturen og dels med alle de menneskelige behov i samfundet. Det er det, der skal stables på benene i de næste år eller tiår her i Danmark.

Og en af de helt nødvendige forudsætninger for det er selvfølgelig et fuldt udbygget system til vedvarende energiforsyning. En anden ligeså selvfølgelig nødvendig forudsætning er genoprettelsen og styrkelsen af de levende, lokale fællesskaber. Og hvad er det så for nogen?

Ja, det er der ingen af os, der rigtig ved. Udover de erfaringer vi har med den slags i vores græsrodsarbejde. Men et lokalt fællesskab kan jo være meget andet end græsrodsarbejde. Et lokalt fællesskab er sådan set hvadsomhelst, der ligger imellem kernefamilien og kommunen. For øjeblikket ligger der jo stort set ingenting. De her lokale fællesskaber - alt hvad der ligger mellem kernefamilien og kommunen - skal styrkes i de næste år. For det er forudsætningen for en vedvarende, stabil energiforsyning, fordi den skal deles på en demokratisk måde og med mindre midler end man kan have, hvis man masseorganiserer det. Og der er en hel masse andre forudsætninger i vores socialsektor og sådan noget, som ikke kan løses, før de lokale fællesskaber opstår igen.

Og kampen for de her lokale fællesskaber og alle de kampe, som det fører med sig, kunne man sammenfatte som kampen for det enkelte menneskes ret til at være et socialt, bevidst, følende, sansende væsen i en væsentlig sammenhæng. Lige fra fødsel til død.

Ved siden af denneher målsætning, som altså tager udgangspunkt i det enkelte menneskes ret til at være i fællesskab med andre mennesker om en væsentlig sag, så er der også det store fællesskab. Kampen for den globale, solidariske menneskehed. Og det vil selvfølgelig frem for noget sige kampen mod den perverse, menneskeskabte dommedag, som jo blev beskrevet i sin fuldt færdige form så sent som sidste efterår.

Det var denneher amerikanske, tværvidenskabelig gruppe, som havde sat sig ned for at prøve at finde ud af, hvad virkningen af en egentlig atomkrig var. Carl Sagan, Paul Ehrlich og en 30-40 andre amerikanske forskere, der fik regnet sig frem til en model for dommedag af en detaljerethed og videnskabelig efterviselighed, som vi aldrig har oplevet det før. I kender den selvfølgelig allesammen, så jeg skal ikke trætte med at begynde med at remse den op. Men det ender altså

med at jorden bliver øde. Og det behøver ikke engang at være, hvis hele vores våbenarsenal bliver fyret af. Tværtimod går forskerne ud fra, at det er helt umuligt. Der vil simpelthen ikke være nogen til at trykke på de sidste røde knapper. Så man skal ikke forestille sig, at det hele nogensinde kan ryge af. Men bare hvis 5/12 af det kager af atomvåben, som fandtes i 1982 - og det er måske 3/12 eller 4/12 idag, for der er blevet stablet en hel del raketter op i mellemtiden - hvis det blev fyret af, ville det ihvertfald over en årrække på måske 20-30 år betyde det totale drab på alt liv på jorden. Ihvertfald den del af livet, som vi kan forbinde med menneskeliv. Den nyhed (for det er en nyhed, vi har først fået det fremstillet for os i en beviselig form i oktober måned sidste år) er selvfølgelig den mest epokegørende nyhed, vi må til at vænne os til at leve med. Indtil videre er den jo ufattelig, men den må gøres fatbar og til en virksom del af vores samfundsbevidsthed. Og det er selvfølgelig på en vis måde vores allervigtigste job.

Men ved siden af og i sammenhæng med det job, er der også en kamp mod de internationale monopolkapitaler og alle de andre magtkoncentrationer, som i det hellige fremskridts navn ensretter tilværelsen så mange steder på kloden, som de kan komme til at gøre det. Vel at mærke uden nogetsomhelst formål udover at holde et asocialt, forvirret og tumbet penge kredsløb igang. De skal selvfølgelig også standses.

Det kan godt være, det ikke er så vigtigt som terrorbalancen, men de hænger sammen som hund og kat, eller som skæg og snot, eller hvad man nu skal kalde det. Det er ikke til at angribe det ene, uden at man også angriber det andet. Og selvom jeg ikke kan sidde og pinde alle mellemregningerne ud lige her og nu, så vil jeg bare kaste det ud til diskussion, om der er nogen af os, der f.eks. gider at spille tiden på at tvivle på, om en modstand mod terrorbalancen i almindelig-

hed ikke logisk og uimodsigeligt må føre til en styrkelse af modstanden mod EF for eksempel. Selvfølgelig! Det er svært at sige hvorfor. Det er svært at argumentere det igennem til sidste detalje. Men der er jo sådan set ingen af os, der er i tvivl om, at det forholder sig sådan.

Der foregår altså samtidig med græsrodsarbejdet på græsrodsniveau, en global klassekamp, der forlanger af os, at vi skal være en slags 5. kolonnefolk i vores eget fædreland. Og det krav stilles af den tragiske, men banale sandhed, at vores fædreland Danmark, Vesteuropa - man kan tage det i den udstrækning, man vil - endnu ikke har indset, at det rige terrorbevåbnede mindretal, der bestemmer over kloden idag, er dømt til at tabe i det lange løb. Hvis det går helt galt er det os allesammen, der taber. Så er det hele kloden, der taber. Men det er jo ikke nødvendigvis sådan.

Een ting man under alle omstændigheder kan være sikker på er, at supermagthaverne taber under alle omstændigheder. Deres måde at anskue verden på har allerede ført til så perverse resultater, at man ikke kan forestille sig andet. Vi lever allerede, som jeg var inde på før, i de sidste tider på grund af dem.

Men salig Martin Luther, som jo blev fejret ikke særlig højroset og heller ikke særlig godt sidste år, han har blandt en masse vrøvl (og han sagde unægtelig meget vrøvl) også sagt et par geniale ting. Og det er selvfølgelig en af de geniale, jeg vil citere ham for her. Han har sagt: "Du skal plante dit træ idag, selvom jorden går under imorgen".

Sagt på en anden måde: Det er slet ikke din sag (han snakker til kristne mennesker sådan i al almindelighed). Det er slet ikke din sag at spekulere på, hvornår dommedag kommer. Det kan du trygt overlade til Gud. Det har han check på og køreplan for og det hele. Det er slet ikke vores sag. Men man skal selvfølgelig lade som om den ikke kommer. Den eneste menneskelige måde

at leve på er selvfølgelig at se bort fra det. Ved at plante sit træ. Det betyder ikke, at man er ligeglad med dommedag, fordi træer skal have deres tid. Og at plante et træ uden at man går ud fra en fremtid, hvor det kan vokse i, det er temmelig idiotisk. Så derfor er der ingen af os, der sådan set har lov til at tvivle på fremtiden i den forstand. Det er ikke fremtiden, der er noget galt med. Det er nutiden. Og vi kan ikke begynde at klandre fremtiden, fordi den ser lidt truende ud. Fordi vi er dumme i nutiden.

Du skal begynde med græsrødderne. Du skal gå frem efter din anskuelse. Det vil sige din væsentligste mening med livet. Så går resten af sig selv. Det er selvfølgelig en flot påstand, men jeg vil godt se den, der tør modbevise den. Og det er ihvertfald den mest rimelige hypotese at starte fra i sit politiske arbejde, sådan som vores samfund er indrettet idag. Og vi ender naturligvis med at vinde! Menneskeheden er naturligvis mere end sine terrorvåben. Menneskeheden er naturligvis mere end sine aggressive instinkter. Derfor vinder vi naturligvis!

Gamle Viggo Hørup, som jeg startede med, vil jeg også slutte med. Han fortalte midt under Estrup-provisoriet, da ingen rigtig kunne se, hvad det her skulle ende med, udover en temmelig tåbelig og stadig mere kaotisk politistat, som ikke ville røkke sig en tøddel. Da håbet var ved at svinde hos mange tidligere gode Venstrefolk (det var dengang Venstre var Venstre og alt det der), fortalte Hørup en lille fabel om, hvordan det ville gå til den dag, græsrødderne eller den menneskelige bevidsthed for alvor sejrede i samfundet. Den lille fabel er der måske et par af jer, der kender i forvejen, men den vil jeg ihvertfald gerne slutte af med. Fordi den er så optimistisk og også fordi den siger noget vigtigt om, hvad det er vi selv kan gøre noget for, og hvor det er, vi ikke behøver at spekulere på at gøre noget.

Den går sådan her:

"Det hændte engang, at foråret kom for sent. De bedste forstmænd trådte sammen for at udtænke passende midler til at gøre skoven grøn. De tænkte hele dagen og hele natten med. De holdt udvalgsmøder den næste dag og tænkte hele dagen og natten med. Så om morgenen stod solen op, og skoven sprang ud. "Der traf vi kuløren", sagde forstmændene. "Sådan vedtager vi det". Og så sluttede de protokollen.

I vort land, dag for dag, stiger safterne fra roden til toppen. Når vi har spekuleret os træt på, hvordan det skal være: Om det skal være højre eller venstre, moderat eller radikal absolutisme eller parlamentarisme, eller hvad det skal være. Og dagen er gået. Og natten er trukket forbi. Så imorgen står solen op og skinner over det danske folkestyre. Så siger vi allesammen:

"Der er kuløren. Sådan vedtager vi det!"

Og vi forstår, at omvæltningen er kommet. At den er kommet, som foråret kommer. Når skoven kommer. Fordi naturen er stærkere end alle indvendinger. Og fordi menneskelig bagvendthed dog kun til en vis grad evner at fortrænge livets egne veje.

Til den tid står vi for sommer allesammen!

DELTAGERLISTE

Ved tilmeldingen til seminaret havde deltagerne mulighed for at angive, i hvilke græsrodsbevægelser eller lignende de var aktive. På den måde viste det sig, at der blev ydet aktiv indsats i bl.a.:

Alternative børne- og ungdomsmiljøer
Amagerbro Byplangruppe
Amnesty International
Borgergruppen mod atomaffald
BRIS
Christiania
Danske Vindkraftværker
Dansk Miljøværn
De grønne
De røde højskoler
Fonden til bekæmpelse af forsøg med a-våben
Fredsbevægelsen
Fremtiden i vore hænder
Galebevægelsen
Greenpeace
Kolding Højskole
Kollektivt Trafikforbund
Kvindebevægelsen
Kvinder for fred
KUAK
Københavns Folkemusikhus
Landskomiteen mod Berufsverbot i Vesttyskland
Liv og læring
Lærere for fred
Mødrehjælpen
Natur och Samhälle
Nej til atomvåben
NOAH
Nordens folklika Akademi
Nordisk Alternativ Kampagne
OOA
Oprør fra midten
OVE
Radiohuset Vesterbro
SAM
Samvirkende energikontorer
Sokkelund Radio
Svanholm
Uruguaykomiteen
Vesterbro beboeraktion
Ølejrbevægelsen
Århus Kulturforening

7 bevægelse

ET SEMINAR OM ERFARINGER OG FREMTIDSUDSIGTER FOR GRÆSRODSARBEJDET

MED ATOMKRAFTBEVÆGELSEN SOM UDGANGSPUNKT

Tid: lørdag den 28. januar 1984, kl. 10.00 - 24.00

Sted: Rødovre Statsskole, Hendriksholmsboulevard 28

Arr.: Organisationen til Oplysning om Atomkraft (OOA)

10.00 - 10.15	Velkomst
10.15 - 10.45	Hvor langt er vi nået? v. <u>OOA</u>
10.45 - 11.15	Erfaringer fra atomkraftbevægelsen i udlandet.
v. <u>Lutz Mez</u> (aktivist og bevægelsesforsker i
Vesttyskland, oplægget er på dansk)
11.15 - 11.30	Kaffepause
11.30 - 12.00	Danskerne i dag. v. <u>Henrik Sidenius</u> (lærer)
12.00 - 12.20	Magt - og modmagt. v. <u>Thomas Mathiesen</u> (norsk
retssociolog).
12.20 - 12.30	Oplæg til gruppearbejde
12.30 - 13.30	Frokost
13.30 - 15.00	Gruppearbejde
15.00 - 15.15	Kaffepause
15.15 - 17.45	Plenum og paneldebat
Panel: <u>Lutz Mez</u>
<u>Henrik Sidenius</u>
<u>Thomas Mathiesen</u>
rep. for <u>OOA</u>
rep. for <u>NOAH</u>
rep. for <u>Kvindebevægelsen</u>
rep. for <u>Nej til Atomvåben</u>
rep. for <u>BZ'erne</u>
	Plenum indledes med 10 minutters oplæg fra hver
af bevægelsesrepræsentanterne
17.45 - 18.00	Pause
18.00 - 19.30	Aftensmad
19.30 - 20.00	Hvad nu? Om visionerne. v. <u>Ebbe Kløvedal Reich</u>
(forfatter)
20.00 - 24.00	Underholdning, socialt samvær

Nærmere oplysninger samt tilmelding ved henvendelse til

OOA, Ryesgade 19, 2200 København N. Tlf. 01-355507.

OOA-SÆRTRYK

- Nr. 6: "Atombrændstofkædens faremomenter", af John P. Holdren, oversat fra "Bulletin of the Atomic Scientists", okt. 74 12 sider, kr. 4,-.
- Nr. 8: "Kritik af ELSAM's elforsynings- og atomkraftpolitik", artikler og dokumenter om ELSAM's atomkraftforberedelser, samlet af Siegfried Christiansen. 24 sider, kr. 5,-.
- Nr. 9: "Reaktorsikkerhed - kommentarer til den foreløbige Rasmussen-rapport", et uddrag af en række kritiske indlæg, rapporter og kommentarer, udarbejdet af Mads Knudsen. 51 sider, kr. 8,-.
- Nr. 10: "Atomkraft - et bidrag til den globale oprustning", af sociologen Jan Øberg, jan. 76. 31 sider, kr. 6,-.
- Nr. 11: "Baggrundsrapport til Fællesskabet af kristne Kirker i USA - til støtte for erklæringen: Plutoniumøkonomien - en advarsel", feb. 76. 37 sider, kr. 7,-.
- Nr. 12: "Historien om Den amerikanske Forbundsregerings vurderinger af reaktorsikkerheden fra WASH-74o til Reaktorsikkerhedsundersøgelsen", af Daniel Ford m. fl., Union of Concerned Scientists, oversat til dansk af Kirsten Brøste, juni 77. 50 sider, kr. 10,-.
- Nr. 13: "Behandling af højradioaktivt affald", af Dean Abrahamson, marts 78. 18 sider, kr. 6,-.
- Nr. 14: "Atomkraftværkers driftspålidelighed", af David D. Comey, okt. 78, 21 sider, kr. 7,-.
- Nr. 15: "Uheld med atomenergien, 1945-1975", af G. Chaussee, juni 79, 40 sider, kr. 12,-.
- Nr. 16: "Energi, beskæftigelse og miljø", oplæggene fra en faglig konference 1.-2. sept. 79, 44 sider, kr. 12,50
- Nr. 17: "Deponering af højaktivt affald i danske salthorste - en kritik af ELKRAFT/ELSAM's hidtidige arbejde". Udarbejdet af en gruppe geologistuderende på Århus Universitet, jan. 80. 40 sider, kr. 12,-.
- Nr. 18: "Danmark uden atomkraft" oplæggene fra en faglig konference 22.-24. febr. 80, 49 sider, kr. 14,-.
- Nr. 19: "Den faglige Barsebäck-konference", oplæggene fra konferencen i København 21. feb. 1981, maj 81, 56 sider, kr. 14
- Nr. 20: "Sikkerhedsproblemer ved atomkraftværker" - en dokumentation af atomkraftens sikkerhedsproblemer af Jørgen Steen Nielsen. ca. 200 sider. Udkommer juni 84, kr. 70,-.
- Nr. 21: "Atomkraft: en tvivlsom forretning" - en aktuel analyse af atomkraftens økonomi i USA, af I.C. Bupp og C. Komanoff, nov. 83, 32 sider, kr. 24,-.
- Nr. 22: "OOA's kritik af miljøstyrelsens rapporter om atomkraftens sikkerhed og affald" udarbejdet af Tarjei Haaland og Jørgen Steen Nielsen, april 84, 40 sider + 6 bilag, kr. 30

